

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Självständigt arbete i
specialpedagogprogrammet, 15 hp

Samverkan mellan förskola och socialtjänst

*En socialkonstruktivistisk analys av
samverkan i en specialpedagogisk kontext*

Författare: Annicka Enell, Sanna Röök

Handledare: Goran Basic

Examinator: Ann-Christin Torpsten

Termin: HT 19

Ämne: Pedagogik

Nivå: Avancerad

Kurskod: 4PP24E

Samverkan mellan förskola och socialtjänst

En socialkonstruktivistisk analys av samverkan i en specialpedagogisk kontext

English title

Collaboration between preschool and social services

An analysis of collaboration in a special needs educational context from a social constructionist perspective

Abstrakt

Syftet med studien är att genom analys av intervjuer med specialpedagoger, rektorer och socionomer få fram ny kunskap om hur det praktiska arbetet och samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatta familjesituationer gestaltas.

Studiens empiriska material består av elva kvalitativa intervjuer med tolv informanter; specialpedagoger, rektorer och socionomer, som alla arbetar med samverkan kring barn i utsatta familjesituationer. Informanterna arbetar i två olika kommuner. Det empiriska materialet analyserades utifrån två teoretiska begrepp; socialkonstruktivism och samverkan, samt utifrån tidigare forskning kring samverkan, orosanmälan och barn i utsatt familjesituation. Informanternas berättelser fokuserar på hur samverkan ser ut, vad som saknas i samverkan och hur den kan förbättras. I analysen gestaltas praktiskt arbete med att hjälpa barn i utsatt familjesituation, samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation samt utvecklingsarbete i samverkan med mål att hjälpa barn i utsatt familjesituation.

I resultatdiskussionen diskuteras orosanmälan, förskolans anmälningsplikt samt återkoppling från socialtjänst, positiva och negativa aspekter kring samverkan och barnens bästa, med hjälp av litteratur i inledning och bakgrund. Studien avslutas med specialpedagogiska implikationer som inriktar sig på hur specialpedagogen kan bidra till att vara en länk mellan förskola och socialtjänst för att få till en bra samverkan sinsemellan.

Nyckelord

Samverkan, förskola, socialtjänst, specialpedagogik, barn i utsatt familjesituation, rektor, specialpedagog, socionom.

Innehållsförteckning

1. Inledning	s. 1
2. Syfte och frågeställningar	s. 1
3. Bakgrund	s. 2
3.1 Barn i utsatt familjesituation.....	s. 2
3.2 Socialtjänstens och förskolans uppdrag och lagstiftning	s. 2
3.3 Förskolans anmälningsskyldighet	s. 4
3.4 Samverkan	s. 5
3.4.1 Negativa aspekter på samverkan	s. 6
3.4.2 Positiva aspekter på samverkan.....	s. 8
4. Teori	s. 9
4.1 Socialkonstruktivism.....	s. 9
4.2 Samverkan	s. 10
5. Tidigare forskning	s. 11
5.1 Samverkan	s. 11
5.2 Orosanmälan	s. 13
5.3 Barn i utsatt familjesituation.....	s. 14
6. Metod	s. 15
6.1 Tillvägagångssätt och urval	s. 15
6.2 Undersökningsinstrument.....	s. 15
6.3 Genomförande	s. 16
6.4 Bearbetning och redovisning	s. 16
6.5 Tillförlitlighet, trovärdighet och överförbarhet	s. 17
6.6 Forskningsetiska överväganden	s. 18
7. Resultat	s. 18
7.1 Praktiskt arbete med att hjälpa barn i utsatt familjesituation.....	s. 18
7.1.1 Praktiskt arbete med orosanmälningar.....	s. 19
7.2 Samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation	s. 21
7.2.1 Möjligheter för samverkan.....	s. 22
7.2.2 Hinder för samverkan	s. 23
7.3 Utvecklingsarbete i samverkan med mål att hjälpa barn i utsatt familjesituation	s. 26
8. Analys	s. 28
8.1 Gestaltning av praktiskt arbete med att hjälpa barn i utsatt familjesituation.....	s. 28
8.2 Gestaltning av samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation	s. 29
8.3 Gestaltning av utvecklingsarbete i samverkan med mål att hjälpa barn i utsatt familjesituation	s. 31
9. Diskussion	s. 33
9.1 Resultatdiskussion.....	s. 33
9.2 Metoddiskussion	s. 34
9.3 Specialpedagogiska implikationer	s. 35
9.4 Förslag på vidare forskning	s. 36
Referenslista	s. 37
Bilagor	

1. Inledning

I förskolans vardag finns beteenden hos barn som väcker funderingar hos förskolepersonalen. Förskolepersonalen saknar i vissa fall bakgrund till dessa olika beteenden, vilka kan härröra från hemförhållanden som inte fungerar. I samverkan med socialtjänst kan förskolepersonal lära sig mer och stötta dessa barn i vardagen på förskolan (Jakobsson & Lundgren 2013; Killén 2014). I läroplanen för förskolan står det att "...barn som tillfälligt eller varaktigt behöver mer stöd och stimulans ska få detta utformat utifrån sina egna behov och förutsättningar" (Skolverket 2018, s. 6). I förskolan ska barn få förutsättningar att utveckla sin identitet och känna trygghet, samt bygga upp tillitsfulla relationer. Här har specialpedagoger en uppgift att i samverkan med både förskolepersonal, rektorer i förskolan och socialtjänst ge barnen det stöd och den trygghet de behöver för att få en dräglig vardag (Jakobsson & Lundgren 2013; Skolverket 2018). Denna studie handlar om samverkan mellan förskola och socialtjänst för barn vars familjesituation ger upphov till oro. Barn som lever i utsatta familjesituationer har särskilda behov av stöd från samhällets olika instanser (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007). Samverkan mellan dessa är därför av stor vikt. Svenska myndigheter har en skyldighet att samverka (SFS 2017:900). Jakobsson och Lundgren (2013) framhåller vikten av att ha barnens bästa i fokus vid samverkan, samt att olika professioner har stora krav på sig att samverka för att ge barn det stöd de är i behov av i de komplexa situationer som uppstår.

Enligt socialtjänstlagen (SFS 2001:453) har socialnämnden huvudansvaret för att samverkan ska ske, och de ska aktivt arbeta för att samverkan ska fungera. Även skollagen (SFS 2010:800) benämner samverkan och att anställda inom olika skolverksamheter ska samverka med de aktörer som är delaktiga i frågor som berör barn som far illa eller riskerar att fara illa.

I studien analyseras samverkan mellan förskola och socialtjänst i två kommuner. Studien är av specialpedagogisk relevans därför att specialpedagoger ofta stöter på barn som ger upphov till oro och som är i behov av särskilt stöd, och där en samverkan mellan förskola och socialtjänst behövs. I specialpedagogens yrkesutövning ingår att stötta och handleda arbetslag som arbetar med dessa barn, skriva orosanmälningar samt ha kontakt och samtal med vårdnadshavare (Jakobsson & Lundgren 2013; SFS 2017:1111).

I studien intervjuas rektorer i förskola, specialpedagoger och socionomer om deras syn på samverkan sinsemellan. Detta resultat analyseras sedan utifrån teori och tidigare forskning. Studien avslutas med en metoddiskussion och en resultatdiskussion.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att genom analys av intervjuer med specialpedagoger, rektorer och socionomer bidra med kunskap om hur det praktiska arbetet och samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatta familjesituationer gestaltas.

Våra frågeställningar är:

- Hur beskrivs det praktiska arbetet med att hjälpa barn i utsatt familjesituation?
- Hur beskrivs samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation?
- Hur beskrivs utvecklingsarbete i samverkan med mål att hjälpa barn i utsatt familjesituation?

3. Bakgrund

Detta avsnitt handlar om barn i utsatt familjesituation, socialtjänstens och förskolans uppdrag och lagstiftning, förskolans anmälningsskyldighet, samt om samverkan. Dessa olika delar bidrar till en förståelse av studiens syfte.

3.1 Barn i utsatt familjesituation

Barn som riskerar att fara illa eller som far illa är ett begrepp som används i Sverige. Definitionen har växlat under åren och det finns ingen enhetlig eller tydlig definition. Andra begrepp som också används är barn i riskzonen, utsatta barn och barn i utsatta livssituationer (Brodin 2008; Germundsson 2011; Hindberg 2006; Jakobsson & Lundgren 2013; Leviner 2011; Lundén 2010). Barn som lever i familjer där de far illa, riskerar att fara illa eller inte får sina behov tillgodosedda har behov av särskilt stöd från samhällets sida. Barn som far illa kan även beskrivas som "barn som inte får sina behov tillgodosedda inom familjen" (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007, s. 11).

I regeringens proposition 2002/03:53 anges regeringens bedömning att "ett barn riskerar att fara illa och barnets personliga utveckling riskerar att skadas när det utsätts för fysiskt eller psykiskt våld, sexuella övergrepp, kränkningar eller när den som vårdar barnet försummar att tillgodose barnets grundläggande behov" (Prop. 2002/03:53 2003, s. 46).

Lundén (2010) skriver om omsorgssvikt och definierar det som fysisk och psykisk försummelse, vanvård och övergrepp. Omsorgssvikt uppstår när vårdnadshavare inte ger sina barn tillräckligt god fysisk och psykisk omsorg, och det är ett hot mot barns utveckling. Det är viktigt att tidigt upptäcka barns utsatthet innan deras ogynnsamma utveckling gått för långt. Förskolan har en betydande roll i att vara uppmärksam på signaler från barn som kan tyda på att deras utveckling och hälsa är i fara (Lundén 2010). Omsorgssvikt innebär att barn utsätts för psykisk eller fysisk skada eller försummas så att den psykiska eller fysiska utvecklingen och hälsan är i fara (Killén 2014).

Barn som växer upp i familjer där deras behov inte blir tillgodosedda får reducerade utvecklingsmöjligheter och för dessa barn är det livsviktigt att det finns engagerade vuxna som kan hjälpa dem att förstå och inte bara trösta (Killén 2007). Det är viktigt att andra vuxna ser barnet och framför allt visar att de ser barnet. De barn som lever under svåra förhållanden klarar sig bäst om de ges hjälp att hantera sin tillvaro så gott det går, får hjälp med att bearbeta upplevelser som varit smärtsamma och som utanför familjen har en trygg anknytning samt får uppleva sammanhang och kontinuitet i livet (Killén 2007).

Jakobsson och Lundgren (2013) skriver att när brister uppstår är det viktigt att alla instanser runt barnet tar ett gemensamt ansvar för att tillgodose barnens behov. "Detta är speciellt viktigt när barn och unga är utsatta eller riskerar att hamna i utsatta situationer" (Jakobsson & Lundgren 2013, s 14). Barn som befinner sig i utsatta livssituationer måste få möjlighet att göra sina röster hörda när det handlar om dem själva (Brodin 2008). Barnets åsikt kan vara annorlunda än vårdnadshavarnas och det är därför viktigt att lyssna in barnet och dess tankar, samt bemöta barnet med respekt. Samhällets första prioritet ska vara att ta ställning för barnet (Brodin 2008).

3.2 Socialtjänstens och förskolans uppdrag och lagstiftning

Det är socialtjänsten som bär det yttersta ansvaret för att barn som far illa och som ska verka för att barn under goda förhållanden får trygga uppväxtvillkor (Germundsson 2011; Hindberg 2006; Jakobsson & Lundgren 2013; Leviner 2011; Ljusberg 2008). Dock har socialtjänsten inte

de naturliga kontaktytorna med barn och deras vårdnadshavare som förskolan, barnavårdscentraler och skolan har, utan de är beroende av att barn som far illa uppmärksammas i dessa verksamheter och att pedagogerna anmäler sin oro, vilket är en förutsättning för att utsatta barn ska få skydd och stöd av socialtjänsten (Leviner 2011).

Förskolan styrs av skollagen (SFS 2010:800) och förskolans läroplan (Skolverket 2018), och är en del av skolsystemet. Förskolan har både ett kunskapsuppdrag samt ett demokratiuppdrag som beskrivs i läroplanen för förskolan (Skolverket 2018). Utbildningens syfte är enligt skollagen att den ”ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet” (SFS 2010:800 8 kap. 2§). I skollagen står det också ”[...] I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen” (SFS 2010:800 1 kap. 4 §). Förskolan är den samhällsinstans som möter små barn och deras vårdnadshavare nästan dagligen och har därför en viktig uppgift i att upptäcka, hjälpa och stödja barn i utsatta familjesituationer (Jakobsson & Lundgren 2013; SOU 2001:72; SOU 2010:95; Svensson 2013).

Flertalet lagar behandlar vikten av att arbeta mot kränkningar och för trygghet. I skollagen står det att ”var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och motverka alla former av kränkande behandling” (SFS 2010:800, 1 kap. 5§). I barnkonventionen, som blir svensk lag den 1 januari 2020 (SKL 2019), står det att: ”Barn ska skyddas mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling [...]” (Regeringskansliet 2006, s. 41). I föräldrabalken står att ”barn har rätt till omvårdnad, trygghet och en god fostran. Barn skall behandlas med aktning för sin person och egenart och får inte utsättas för kroppslig bestraffning eller annan kränkande behandling” (SFS 1949:381, 6 kap. 1§).

I socialtjänstlagen står att läsa att ”socialnämnden ska verka för att barn och unga växer upp under trygga och goda förhållanden” (SFS 2001:453, 5 kap. 1§). Vidare ska socialtjänsten arbeta för att främja en gynnsam social och fysisk utveckling hos barn och unga i samarbete med hemmen, arbeta förebyggande för att motverka att barn och unga far illa och, i samverkan med andra samhällsorgan, uppmärksamma och arbeta för att barn och unga inte vistas i skadliga miljöer (SFS 2001:453).

När barn är i behov av stöd ställs det krav på att olika professioner ska samverka och att barnets bästa är i fokus (Jakobsson & Lundgren 2013). ”Vid åtgärder som rör barn ska barnets bästa särskilt beaktas” (SFS 2001:453, 1 kap. 2§). Denna paragraf har till syfte att stärka barnperspektivet och barnets bästa och grundar sig på tredje artikeln i FN:s barnkonvention: ”Vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, skall barnets bästa komma i främsta rummet” (Regeringskansliet 2006, s. 34). I föräldrabalken (Brodin 2008; SFS 1949:381) poängteras att barnets bästa ska stå över alla andra intressen, och att barnets röst alltid ska bli hörd.

FN:s konvention om barnets rättigheter genomsyras av fyra grundprinciper; att alla barn har lika värde, att barnets bästa ska sättas i första rummet, att alla barn har rätt till liv, överlevnad och utveckling samt att alla barn ska ha inflytande över sitt liv (Regeringskansliet 2006). Konventionen ska vara vägledande för förskolan och socialtjänstens arbete (Jakobsson & Lundgren 2013; Svensson 2013). Liknande formuleringar finns även i föräldrabalken (SFS

1949:381) och socialtjänstlagen (SFS 2001:453). Lagstiftningen säger dock inget om vad som avses med barnets bästa och hur det ska tolkas då det inte är möjligt att kunna fastslå det för varje enskild situation, utan det måste göras övervägande för vad som är bäst för barnet både kort- och långsiktigt (Christensen & Hildingson Boqvist 2009; Hindberg 2006; Leviner 2011; Ljusberg 2008).

3.3 Förskolans anmälningsskyldighet

”Förskolepersonal som träffar barnen varje dag är ofta de första som oroar sig för att ett barn kan befinna sig i en svår livssituation, i en risksituation eller att det utsätts för omsorgssvikt. Det börjar ofta med en magkänsla. Om de ska kunna hjälpa barnet på bästa sätt måste de kunna visa att denna magkänsla stämmer.” (Killén 2014, s. 12).

För att kunna hjälpa barnen måste förskolepersonalen kunna tolka signaler från barnen. Personalen måste få kunskaper om vilka riskfaktorer som finns och hur omsorgssvikt kan se ut (Killén 2014). Barn som lever med otrygghet och rädsla kan genom sitt beteende signalera hur de verkligen har det, även om de försöker skydda sina vårdnadshavare och sig själva genom att anpassa sig efter vårdnadshavarna och vara lojala. Kaoset inuti kan förhindra lärande och gynnsam utveckling (Killén 2014).

I socialtjänstlagen, 14 kap, 1§ (SFS 2001:453) står om anmälningsskyldigheten; att yrkesverksamma i verksamheter med barn och unga är skyldiga att göra en anmälan till socialnämnden om någon misstänker eller får kännedom om att ett barn far illa. Paragrafen innebär att alla anställda i olika verksamheter för barn, som exempelvis förskolan, måste anmäla och det räcker med att det finns en misstanke om att ett barn far illa. Det finns också en uppgiftsskyldighet för dessa verksamheter, som innebär en skyldighet att lämna uppgifter till socialnämnden som kan behövas i utredningsarbetet. Även skollagen har en hänvisning till 14 kap, 1§ i SoL gällande anmälningsskyldigheten (Hindberg 2006; SFS 2010:800). Anmälningsskyldigheten är en viktig trygghetslag för barn och det är viktigt att professionella tar ansvar och fullgör sin anmälningsskyldighet, anser Coccozza (2013).

I många fall görs ingen anmälan trots att pedagoger upptäcker omsorgssvikt (Killén 2014; Leviner 2011; Lundén 2010). När det studerats antalet anmälningar som görs av professionella visar det sig att det är låg rapportering både från förskola och barnavårdscentralerna (Coccozza 2013; Leviner 2011; Ljusberg 2008; Svensson 2013). Förskolan väljer ibland att inte göra någon orosanmälan, trots att de upptäckt barn som far illa. De vanligaste orsakerna som pedagogerna hävdar är att de anser att förskolan har resurser att själva hjälpa dessa barn och en oro över vårdnadshavarnas reaktioner vid anmälan samt att förskolans tilltro till socialtjänsten är bristfällig (Killén 2014; Leviner 2011; Svensson 2013). Killén (2014) menar att relationen mellan socialtjänst och förskola kräver tydlighet. Förskolan väntar ibland länge med att göra en anmälan eller låter bli att anmäla och en av anledningarna är att det inte finns någon god kontakt sinsemellan (Killén 2014). Hindberg (2006) menar att förskolan resonerar att det som pågår är tillfälligt eller att det är tillräckligt det de själva gör, samt att det finns en lojalitet mot vårdnadshavare som blir ett hinder för anmälan och att pedagogerna vill upprätthålla en god kontakt med vårdnadshavarna (Hindberg 2006). Christensen & Hildingson Boqvist (2009) menar att pedagogerna alltför ofta tar hänsyn till vårdnadshavarna.

Om professionella har negativa erfarenheter av en tidigare anmälan kan konsekvensen bli att de blir tveksamma till att göra nästa anmälan (Coccozza 2013). Det är vanligt att en anmälan inte leder till någon utredning eller att utredningen utmynnar i intet. Detta leder till en tveksamhet

till att göra anmälningar, men man får aldrig avstå från att anmäla då det gäller barn, utan slutsatsen måste bli förbättrade utredningar (Cocozza 2013; Hindberg 2006). Förskolan bör få ha en aktiv samverkan med socialtjänsten under både anmälnings- och utredningsfasen för att kunna ge en tillräckligt god omsorg till barnen (Killén 2014).

Cocozza (2013) betonar att anmälningsförfarandet behöver förbättras. Socialtjänsten borde i högre grad utgå från att det finns underlag för att öppna en utredning när orosanmälan kommer från professionella som har erfarenhet och kunskap om barn. I nuläget hanteras en orosanmälan från anmälningsskyldiga på samma sätt som en anmälan som kommer från allmänheten, som inte har samma anmälningsskyldighet. Cocozza (2013) menar att alla anmälningar som inkommer från professionella bör utredas.

Obligatoriska moment i utbildningarna till yrken som berörs av anmälningsplikten borde vara just gällande anmälningsplikten, när anmälan ska göras, hur en anmälan ska göras, hur en anmälan hanteras av socialtjänsten samt vilka skyldigheter och rättigheter professionella har, anser Cocozza (2013). För tillfället finns inget som påvisar i vilken grad denna utbildning sker i utbildningar till lärare, läkare, psykologer och sjuksköterskor (Cocozza 2013).

3.4 Samverkan

Barnkonventionen (Regeringskansliet 2006) uppmanar till internationell samverkan för att kunna tillgodose alla barns behov, och den ska vara en central utgångspunkt i all samverkan kring barn (Jakobsson & Lundgren 2013). Barnen själva och deras vårdnadshavare måste ges inflytande i frågor som gäller dem. ”Barnets bästa ska vara i fokus. Det är något som ställer tydliga krav på att olika professioner ska samverka när barn behöver stöd och det handlar om komplexa situationer” (Jakobsson & Lundgren 2013, s. 10–11). Även skollagen belyser att hänsyn ska tas till barnets bästa. “I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Med barn avses varje människa under 18 år” (SFS 2010:800, 1 kap. 10§).

Ofta framställs samverkan som något gynnsamt för organisationer och myndigheter. Att få till stånd en samverkan över organisationsgränser är något som är återkommande i samhället (Basic 2012). Enligt Germundsson (2011) är samverkan mellan olika professioner något som är vanligt förekommande gällande barn som far illa, både i den löpande verksamheten och i projektform. En betydande faktor till det är tvingande regelverk och lagstiftning (Germundsson 2011). I förvaltningslagen står att svenska myndigheter har en skyldighet att samverka; ”En myndighet ska inom sitt verksamhetsområde samverka med andra myndigheter” (SFS 2017:900, 8§).

“Det är av stor vikt att vara uppmärksam både på de möjligheter och de risker som finns i ett nära samverkansarbete” (Jakobsson & Lundgren 2013, s. 32). Tanken med samverkan är att det ska ge högre verkan inom och mellan verksamheter för att kunna hjälpa och stödja människor. Om samverkan mellan verksamheterna skulle brista kan risken bli att orsaken läggs på enskilda individer (Jakobsson & Lundgren 2013; Lundgren 2006).

Socialtjänsten har huvudansvaret för att samverkan ska ske (Backlund 2008; Hindberg 2006; Jakobsson & Lundgren 2013). För att de ska få kännedom om barn som far illa är det viktigt att som personal inom förskola använda sin anmälningskyldighet. Samverkan är till för att samordna och fördela insatser för att skapa en bra helhet för det enskilda barnet, och det gemensamma målet är att göra det så bra som möjligt i varje enskilt fall (Backlund 2008; Jakobsson & Lundgren 2013). Detta framgår i både socialtjänstlagen och skollagen, som följande citat visar:

”Socialnämnden ska i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs [...] Nämnden ska aktivt verka för att samverkan kommer till stånd” (SFS 2001:453, 5 kap. 1a§).

“Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs” (SFS 2010:800, 29 kap. 13§).

För att barn i utsatthet ska få det bästa stödet krävs ofta att skolan samverkar med de aktörer som utifrån barnets perspektiv är viktiga (Skolverket 2019). Hur stöd ska utformas styrs av barnets behov. Det är viktigt att det finns samverkansrutiner och arenor för en tvärprofessionell samverkan för att sträva mot ett gemensamt mål och skapa en helhetssyn (Skolverket 2019).

3.4.1 Negativa aspekter på samverkan

I samverkan kring barn och unga möts yrkesgrupper med olika utbildningar och med varierande teoribildningar (Jakobsson & Lundgren 2013). Det förhållningssätt och den människosyn som finns har betydelse för hur bemötandet av varandra blir (Backlund 2008; Grape 2006; Jakobsson & Lundgren 2013). Om professionella hamnar i konflikt runt samverkan kan det leda till att barn och vårdnadshavare inte ges det stöd som de har rätt till. Det har under många år funnits krav på samverkan mellan de olika aktörer som finns kring utsatta barn (Basic 2012; Christensen & Hildingson Boqvist 2009; Huxham & Vangen 2005; Sorbring & Bolin 2016). Dessa krav på samverkan kring barn som far illa har funnits då det har uppmärksammats att samhället inte har gett det stöd och skydd som dessa barn varit i behov av (Germundsson 2011; Huxham & Vangen 2005).

När samverkan är något som förväntas kan det ses av medarbetaren som negativt och oroande (Danermark 2000). Det innebär en förändring av arbetet och det kan från början vara svårt att se hur resultatet kommer kunna bli, en förändring mot något okänt. Det kan finnas en osäkerhet om det råder oklarheter i vad syftet är och vad det är som medarbetare förväntas och får göra. Samverkan kan utgöra en grogrund till irritation och oro och är något som tar tid. Ges inte tid och resurser från ledningen är det inte realistiskt att förvänta sig att det blir genomförbart. Det kan också råda skillnader i inflytande och makt mellan samverkansparter som kan medföra en oro hos de medverkande (Basic 2012; Danermark 2000; Germundsson 2011).

Hämmande faktorer för samverkan kan vara resursbrist, arbetsbelastning, vagt formulerade mål samt oenighet i mål, olika kunskapstraditioner, lagar, regelverk, sekretess, oklar ansvarsfördelning, svårigheter i att verkställa politiska beslut och olika hierarkiska positioner (Axelsson & Bihari Axelsson 2013; Backlund 2008; Basic 2012; Blomqvist 2012; Danermark 2000; Danermark 2004; Danermark & Kullberg 1999; Germundsson 2011; Grape 2006; Sorbring & Bolin 2016). Det kan bli att parterna konkurrerar om de personella och ekonomiska resurserna. De verksamheter som ingår i en samverkan har ofta olika budget och ekonomiska intressen som kan påverka samverkan. Vid lägre budgetmedel eller ekonomiska neddragningar kan samverkan prioriteras lägre. Verksamhetens arbetsbelastning ses också som en faktor som anses påverka samverkansmöjligheten. Ofta upplevs en omfattande och hög arbetsbelastning som gör att samverkan ibland inte ges utrymme (Basic 2012; Blomqvist 2012; Danermark & Kullberg 1999; Germundsson 2011).

Det är vanligt att det finns en oenighet om målet med samverkan eller att målen är vagt formulerade på en övergripande nivå (Blomqvist 2012; Danermark 2004). Detta medför att det blir svårt att sedan kunna bryta ned målen till konkreta mål. Det finns också en risk att det finns olika mål eller uttalande mål i samverkan, vilket kan skapa en oenighet och det blir en

upplevelse av att samverkan inte når dit man hade hoppats. Det finns även en risk att det utvecklas ouppnåeliga mål (Backlund 2008; Basic 2012; Blomqvist 2012; Danermark 2000; Danermark 2004; Danermark & Kullberg 1999; Grape 2006). Axelsson och Bihari Axelsson (2013) anser att det är viktigt att ha en gemensamt utsedd ledare som ansvarar för samverkan, stöttar och skapar förutsättningar för att samverkan ska kunna ske.

Olika organisationers inställning till samverkan påverkar vilken uppfattning professionella får till att samverka, om det är meningsfullt eller inte. Är attityden negativ så prioriteras inte samverkan. En annan svårighet i samverkan är skillnader i sekretessen och informationsöverföring sinsemellan. Det är vanligt att när professionella påtalar brist på information så hänvisar samverkansparten till sekretessen (Blomqvist 2012; Germundsson 2011). Möjligheten till att upphäva sekretessen genom medgivande från vårdnadshavare kan påverkas av professioners olika kunskapstraditioner. Sekretessen får inte bli ett skäl till att samverkan undviks (Christensen & Hildingson Boqvist 2009). Olikheter i kunskapstraditioner kan märkas genom professionellas agerande och värderingar i samverkan. Det kan handla om personers uppfattade status, värderingar och legitimitet i den egna yrkesrollen (Blomqvist 2012; Hjelte 2005).

Blomqvist (2012) tar upp att det inte finns så mycket forskning som visar på om samverkan mellan verksamheter leder till att förbättra insatserna till barn och familjer, men även om det finns samverkan som leder till förbättrade insatser så är det varken en ekonomisk eller tidsbesparande åtgärd. Enligt författaren finns en föreställning om att genom samverkan så erbjuds en helhet, som kan erbjuda mer än olika bidrag från de olika verksamheterna. Det är svårt att mäta ett utfall av samverkan, om det är samverkan som lett till en förändrad situation för barnet eller om det är andra saker som hänt eller förändrats för barnet. De som medverkar i en samverkan kan ha skilda uppfattningar om effekterna av samverkan, om de varit positiva eller negativa för barnet (Blomqvist 2012). Samverkan är svårt och kan fördröja eller försvåra en förbättring för barnets situation. Det saknas kunskap om vilken inställning vårdnadshavare, barn och ungdomar har till samverkan. Det är få studier som tar upp om samverkans effekter för den enskilde individen, de studier som finns beskriver mer effekterna av samverkan för verksamheterna (Basic 2012; Blomqvist 2012; Jensen & Kuosmanen 2008).

Hjortsjö (2005) tar upp att samverkan tar tid från verksamheternas arbete. Andra svårigheter är att om det råder brist på tillit till varandra och deltagarna inte känner sig trygga kan samverkan försvåras. Om det råder oklarheter i ansvarsfördelning och olika synsätt så kan detta ge en negativ inverkan på de gemensamma prestationerna. Samordningsvinster är inget man kan ta för givet, utan de medverkande aktörerna måste vilja och våga samverka (Axelsson & Bihari Axelsson 2013; Basic 2012; Hjortsjö 2005).

Blomqvist (2012) samt Huxham och Vangen (2005) anser att samverkan är besvärligt och tidskrävande och finns det inga tydliga fördelar med att samverka bör man undvika att samverka om det inte är nödvändigt. Axelsson och Bihari Axelsson (2007) påpekar att det vid samverkan finns hinder, svårigheter och risker och när det ska åstadkommas en samverkan mellan olika myndigheter är det besvärligt och svårt. De tar upp att det krävs tid, dels för att starta upp en samverkan och sedan för att hålla igång den. Andra hinder kan finnas såsom olika utbildningsbakgrund, olika sätt att se på de personer samverkan sker kring, olika attityder, värderingar och språkbruk som försvårar samverkan. Revirbevakande beteende är ett stort och vanligt hinder för samverkan, särskilt hos chefer men även hos professionella grupper som försvarar sina kunskaper, synsätt och yrkesroller gentemot varandra som då försvårar samverkan. Risker vid samverkan är att samverkan kräver tid och att det kan vara en risk om det går ut över klienterna och att samverkan i sig blir ett självändamål (Axelsson & Bihari

Axelsson 2007; Basic 2012). Det är svårt att konstatera några förbättringar för klienterna. Det är även svårt att se några ekonomiska effekter som är positiva, men författarna säger också att det än är svårt att se långsiktiga effekter då de utvärderingar som gjorts är efter ganska kort tid (Axelsson & Bihari Axelsson 2007).

3.4.2 Positiva aspekter på samverkan

Mål med samverkan är att barn i ett tidigt skede ska få hjälp och att barnet utifrån en helhetssyn ska ges skydd och stöd från samhället (Cocozza 2013; Dahlberg & Forssell 2006; Hindberg 2006). Vikten av att samverka är omtalat och många projekt har gjorts för att förbättra samverkan. Det har setts som en lösning för att kunna överbrygga problem som ansvarsuppdelning mellan olika myndigheter för att undvika att människor hamnar i en gråzon, där ingen tar ansvar för helheten. Dock kvarstår problemen då till exempel lagstiftning, organisation och budgetfrågor inte har gått i samma riktning. Det behövs mer långtgående förändringar för att kunna utveckla en bestående samverkan med stabila och långsiktiga politiska beslut som ger förutsättningar gällande ekonomi och organisation för att kunna få till stånd samverkan som varar över tid (Hindberg 2006).

Förutsättningar för en fungerande samverkan är att det finns en samsyn, en gemensam värdegrund, en tillit och respekt till varandras kompetens och uppdrag. Att ha viss gemensam problemförståelse kring barnets behov eller problem samt en gemensam kunskapsbas om verkningsfulla insatser, risk- och skyddsfaktorer och dokumentationssystem är betydande för en god samverkan (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007; Socialstyrelsen 2013). Axelsson och Bihari Axelsson (2013) menar att det är viktigt att vända de kulturella hinder som finns till att bli framgångsfaktorer, genom att ändra attityder, värderingar och beteenden hos de personer som ska samverka.

En tydlig styrning på de olika ledningsnivåerna behövs för en väl fungerande samverkan, samt att ledningen förankrar och legitimerar samverkan på lägre nivåer. Det ska finnas formulerade mål och att resultat av samverkan efterfrågas (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007; Socialstyrelsen 2013). För att samverkan ska bli framgångsrik krävs struktur som exempelvis att det finns tydliga samverkansmål och att målgrupperna är preciserade, samt att det finns rutiner och en tydlig arbetsfördelning för samverkan. Att ha en utsedd samordnarfunktion kan vara en framgångsfaktor i samverkansarbetet. För att öka möjligheterna för en långsiktig samverkan är det av vikt att den inte är personbunden utan bygger på funktion (Jakobsson & Lundgren 2013; Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007; Skolverket 2010; Socialstyrelsen 2013).

Socialstyrelsen (2013) anser att det går att förbättra insatser till barn genom att bland annat få till stånd en samverkan med hjälp av rutiner, ledningssystem och skriftliga avtal. Det måste byggas upp en god samverkanskompetens i organisationerna och det är viktigt att den upprätthålls. Det måste också finnas en ändamålsenlig samverkanskultur i organisationerna (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007; Socialstyrelsen 2013).

Samverkan behövs på alla nivåer nationellt, regionalt och lokalt (Socialstyrelsen 2013). För att motverka en utveckling som blir negativ för barnet är det avgörande med tidiga insatser, avhjälp inte problem tidigt kan konsekvenserna för barnet bli större (Socialstyrelsen 2010a). Samverkansmål för barn i behov av insatser från flera håll är att se till att insatserna leder till att bli till stöd för barnets utveckling och livssituation. Forskningsresultat visar på att för utsatta och sårbara barn är utbildning en av de viktigaste skyddsfaktorerna för att senare i livet kunna

klara sig bra. Studier visar dock samtidigt på att det ofta är problematiskt att samordna insatser mellan till exempel socialtjänst och skola. Det krävs ett engagemang och ett ansvarstagande från de verksamheter som är inblandade. Ibland kan samverkan handla om att ge information till andra om de insatser som ges (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007; Socialstyrelsen 2010b; Socialstyrelsen 2013).

Det saknas heltäckande kunskap om samverkan, hur den byggs upp eller hur den fungerar mellan olika verksamheter som arbetar med barn som far illa eller riskerar att fara illa, men för att initiera och stödja en samverkan kring barn som far illa så har det gjorts flera utvecklingsarbeten på nationell nivå (Socialstyrelsen 2013). Danermark (2000) menar på att bygga samverkan är en långsiktig process. I utvärderingar av olika fleråriga satsningar på samverkan finns nu resultat där en slutsats visar att genom att utveckla samverkan på ett systematiskt arbetssätt och börja med att definiera ett problemområde och målgrupp, därefter formulera tydliga mål och sedan följa upp dem så verkar det ge tydligare och snabbare resultat för barnen, BBIC¹ är ett sådant arbetssätt (Socialstyrelsen 2013). Skolverket (2010) poängterar betydelsen av att samverkan ska utgå från barnperspektivet och vara inriktat på de behov barnet har istället för på de problem som barnet har.

4. Teori

De analytiska utgångspunkter som ligger till grund för studien är socialkonstruktivism och teori om samverkan.

4.1 Socialkonstruktivism

Burr (2015) anser att det är viktigt att vara kritisk mot det vi tar för givet i världen och hos oss själva. Den sociala verkligheten skapas när människor möts och i kommunikation utformar gemensamma uppfattningar om vad verkligheten och samhället är och ska vara (Stensmo 2007). Hur världen konstrueras skapar makt hos vissa och bestämmer vad som är tillåtet för olika personer att göra mot andra (Burr 2015).

Vår kunskap och vårt vetande är faktorer som är socialt konstruerade (Burr 2015; Wenneberg 2000). Med hjälp av det språk vi hör under uppväxten lär vi oss saker, och språket hjälper till att strukturera upp verkligheten för oss. Språket är något vi skapar tillsammans, som är socialt konstruerat och därmed är också vår uppfattning och kunskap om verkligheten socialt konstruerad. Det som anses vara naturligt eller som sunt förnuft ska inte tas för givet utan i stället utforskas och ifrågasättas (Burr 2015; Wenneberg 2000).

Lärandet utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv sker i en tvåstegsprocess, där första steget är att två människor med olika bakgrund samtalar, och lär av varandra genom kommunikation (Stensmo 2007). I nästa steg återskapar de som lärt sig dialogen i sig själv och kunskap har skapats. Med hjälp av de talade, skrivna och tänkta orden, som är kulturella redskap, blir kunskapen verklighet. De sociala och kulturella situationerna som möter människan påverkar hur hon handlar, tänker och vad hon kan. Situationerna utgörs av relationer mellan individer, grupper, organisationer, seder, språk, kultur och samhälle (Stensmo 2007).

---

¹ BBIC - Barns Behov i Centrum är ett enhetligt, evidensbaserat dokumentations- och handläggningssystem för socialtjänstens myndighetsutövning i arbetet med planering, utredning och uppföljning av barn och unga 0–20 år. Syftet med BBIC är att stärka barns ställning, skapa struktur för systematisk dokumentation så att insatser och handläggning kan följas upp, främja till bättre samarbete med barnet och nätverket runt barnet samt bidra till ökad kvalitet och rättssäkerhet. Arbetet med BBIC ska ske i samverkan med andra verksamheter och professioner. I BBIC finns olika stöddokument för informationsinsamling som används vid utredningar och vid uppföljningar av insatser. Konsultationsdokument till förskola är ett sådant dokument och har till syfte att uppmärksamma barnets förskolesituation och få fram vad som fungerar bra samt mindre bra, och se på barnets resurser och eventuella svårigheter (Dahlberg & Forssell 2006).

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är alla normer och regler socialt betingade och har någon gång bestämts av människan, vilket sedan har förts vidare och blivit något som ses som naturligt (Burr 2015; Wenneberg 2000). Mellan olika kulturer finns det dock skillnader på vad som anses vara naturligt, och när två olika kulturer möts märks hur socialt betingade de olika reglerna och normerna är. Med tankesättet att allt är socialt konstruerat kan individen med kritiska ögon betrakta och ifrågasätta verkligheten, och ges möjligheter att studera denna på ett annat, mer analytiskt betingat sätt. Individen kan dock med denna logik sluta se allt som naturligt, och ifrågasätta allt den möter, vilket kan leda till att individen på sikt börjar tvivla på allt den vet. Detta innebär att det inte längre finns något självklart i verkligheten som kan ersätta det som försvunnit (Wenneberg 2000).

När människor samspelar med varandra tillskrivs de olika roller, som kan ses som sociala kategorier som individen kan agera inom (Wenneberg 2000). Dessa roller blir som en slags arbetsfördelning med förväntningar på hur motparten ska handla, och därmed är en social produkt skapad, som kan leda till en uppbyggnad av sociala institutioner i samhället. Den sociala verkligheten blir legitimerad därför att en meningsfullhet måste visas vid förmedling till andra personer som inte varit med i skapandet av den (Wenneberg 2000). Lotia och Hardy (2008) skriver om samverkan och hur det kan bli något meningsfullt att samarbeta mot för det allmänna bästa. Här sker ett samspel med rollfördelning till de inblandade, där de arbetar mot gemensamma, sociala mål.

Barn som föds in i en social verklighet lär sig förstå de normer och interaktiva mönster som finns i kontexten runt omkring individen, först och främst under uppväxten i familjen men sedan också med hjälp av skolan och det framtida arbetslivet (Wenneberg 2000). På detta sätt lär sig barnen att bli sociala individer som förstår andra och skapar en meningsfull verklighet.

Socialkonstruktivism utmanar olika synsätt, till exempel att inlärningssvårigheter beror på något psykologiskt hos barnet, och ser det i stället i ett vidare perspektiv där inlärningssvårigheterna är en konstruktion som uppstår i samspelet mellan barnet, hans lärare och andra (Burr 2015). Socialkonstruktivismen ifrågasätter tänket kring folks personlighet (Burr 2015). Hävdar någon att hen gör saker på grund av att hen är så som person, blir det svårt att ta ansvar för det hen har gjort. Om vårt beteende beror på något neurologiskt som vi inte kan kontrollera blir det svårt att förändra sig själv eller världen omkring genom våra beslut och val. Alla försök att koppla hjärnans aktiviteter med psykologiska processer visar på att det är kulturellt konstruerade föreställningar av sinnet. Vi agerar, tänker och känner olika beroende på vem vi är med, vad vi gör och varför. Därför kan det heller inte sägas att personligheten är konstant, utan den beror på hur den sociala situationen ser ut för tillfället (Burr 2015).

4.2 Samverkan

Samverkan handlar om relationer mellan individer och organisationer (Cropper, Ebers, Huxham & Smith Ring 2008). Studier på samverkan berör bland annat ursprung, orsak och konsekvenser som kan finnas. Samverkan kan beskrivas som samarbetsrelationer som sätter samman två eller fler organisationer för att öka effektiviteten (Lotia & Hardy 2008). Samverkan mellan organisationer kan innebära att de samarbetar kring ett gemensamt problem, för att få mer insikt i problemet och att arbeta tillsammans för att lösa det (Lotia & Hardy 2008). På detta sätt kan resultat uppnås som inte hade varit möjligt om de olika organisationerna hade arbetat enskilt.

Lotia och Hardy (2008) skriver om samverkan mellan organisationer där samarbete är huvudsyftet. Sådan samverkan byggs upp på pågående, kommunikativa processer mellan de individer som är delaktiga i samverkan. Dessa individer är representanter för de olika organisationer de kommer från och påverkas således av sin bakgrund. Samverkan innebär att alla de som är involverade innehar två roller, dels samverkansrollen där de ska hitta ett sätt att samverka på, dels yrkesrollen från sin anställning. Dessa roller förändras och utvecklas under tid.

Komplexiteten som finns i samverkan kan användas till att göra något bra med samverkan, till exempel att utjämna olikheter mellan de olika deltagarna och utveckla innovativa lösningar på komplicerade problem (Lotia & Hardy 2008). På grund av de potentiella fördelar som samverkan kan ge, försöker forskare hitta möjligheter till att göra samverkan mer effektiv och förutsägbar, i stället för komplex och politisk som den är i nuläget.

I teori betonas samverkans positiva och negativa aspekter (Lotia & Hardy 2008). Samverkan framställs som fenomen som utmynnar i ett samarbete för det allmänna bästa och en gemensam problemlösning. Negativa aspekter kan vara problem med kontroll, exploatering och orättvisa praktiker. De som ser positivt på samverkan ser att motstridiga intressen kan förenas med mycket arbete, medan de som ser negativt på samverkan anser att olika intressen och olika maktstyrningar är omöjliga att undkomma (Lotia & Hardy 2008).

Tydlighet, rutiner för hur man delar med sig av kunskaper, kompletterande resurser och effektiv styrning bidrar till att samverkan blir mer produktiv och konkurrenskraftig (Lotia & Hardy 2008). Är någon part svagare i samverkan blir de sårbara vilket leder till negativa konsekvenser på samverkan. Forskare tittar på hur man kan få bukt med asymmetrin i samverkan, för att den ska bli mer effektiv.

En orsak till att samverkan finns är att olika organisationer ska arbeta tillsammans för att hantera gemensamma bekymmer (Lotia & Hardy 2008). Genom att utveckla en större förståelse för problemet så kan man arbeta tillsammans för att lösa det. Genom att arbeta tillsammans kan organisationerna nå nya vägar för att lösa problemet, som inte hade varit möjligt om de arbetat på varsitt håll.

5. Tidigare forskning

Avsnittet tidigare forskning innefattar vetenskapliga artiklar som analyserar området samverkan, orosanmälningar och barn i utsatt familjesituation.

5.1 Samverkan

Samverkan har blivit ett viktigt arbetssätt för att hantera barn som far illa (Danermark, Englund, Germundsson & Ratinaud 2014). Det finns dock flera problem när olika professioner ska samarbeta. Förtroende sinsemellan måste finnas för att få till stånd en bra samverkan. Olika diskurser och olika synsätt kan leda till konflikter. För att en samverkan ska fungera är det viktigt att det finns en gemensam samsyn kring problemet (Danermark m.fl. 2014). Bolin (2015) betonar att samverkan kring barn i risksituationer är av stor vikt. Dock finns det stora svårigheter i att samverka, och nya, bättre sätt att samverka på måste hittas. Lärare har i en studie kring samverkan med socialtjänst uttryckt att svårigheter med detta är brist på kommunikation och sekretess (Danermark m.fl. 2014). På grund av sekretessen hindras lärare från att veta vilka åtgärder socialsekreterarna gör, vilket försvårar samverkan. Englund (2017) påtalar att fler aktörer än socialtjänsten måste ta ansvar i att se och möta barns behov av skydd

och stöd i utsatta situationer, och där kan samverkan mellan olika samhällsaktörer förebygga att barn och unga far illa.

Andra hinder som kan finnas i samverkansarbete är att kommunikationen inte fungerar mellan deltagarna (Andersson, Ahgren, Bihari Axelsson, Eriksson & Axelsson 2011). Är det svårt att kommunicera eller finns svårigheter i att förstå varandra kan det leda till missförstånd kring vilka roller deltagarna ska ha i samverkan, och finnas olika synsätt på hur målen ska nås. Finns däremot en bra kommunikation kan det ge stora möjligheter i samverkan, då förstår deltagarna varandra på ett djupare plan och har en gemensam samsyn och respekt för varandra, vilket leder till en bra samverkan. Förtroende sinsemellan är också viktigt, men det kan ta lång tid att bygga upp samtidigt som det snabbt kan raseras. Finns inte förtroende för varandra kan det leda till misstänksamhet och att deltagarna bara ser till sina egna intressen, vilket är motsatsen till vad deltagarna borde arbeta mot (Andersson m.fl. 2011). Andra svårigheter med samverkan kan vara olika lagstiftningar, vilken politisk kontroll som finns samt separata ekonomier (Löfström 2010). Samverkan sker ofta på projektnivå, vilket innebär att det används för utvecklingsarbete och olika slags organisationella reformer i den offentliga sektorn och det arbetas över verksamhetsgränserna mot ett eller flera gemensamma mål (Löfström 2010).

Farmakopoulou (2002) betonar att trots att lagarna säger att samverkan ska ske så är det svårt att få till en kvalitativt bra samverkan. Hon har identifierat hämmande faktorer för samverkan och anser att det är bristen på materiella och mänskliga resurser, avsaknad av gemensam utbildning samt strukturella skillnader som är de viktigaste hämmande faktorerna. Sekretessen är en annan faktor som hämmar samverkan och som kan leda till konflikter, till exempel har socialtjänstpersonal mer makt över information än vad förskolan har. Även Basic (2018) lyfter upp samverkans positiva och negativa effekter. Han belyser att nya samverkansprojekt som ska föra verksamheter närmare varandra, i stället kan bli en kamp sinsemellan som inte har den enskilda individens bästa för ögonen. Samverkan är viktigt i sociala praktiker, men konflikter är vanligt när olika organisationer ska samverka. Det behövs tydliga mål för samverkan och att det finns en tydlighet om vad som förväntas göras, av vem, när och var (Farmakopoulou 2002). Det saknas möten med de olika professionerna för allmänna diskussioner, och professionerna har olika uppdrag. Förskolan träffar och arbetar främst med barnet och barnets behov. Socialtjänstpersonal arbetar däremot med hela familjen, vilket kan innebära att andra problem prioriteras än vad förskolan vet och ser. Samverkan tar både personella och ekonomiska resurser i anspråk, men kan vara ett sätt att få möjlighet att utnyttja andra verksamheters resurser som den egna verksamheten saknar (Farmakopoulou 2002). Basic (2018) pekar på att det behövs tydligt ledarskap, gemensamma administrativa, ekonomiska och politiska förvaltningar samt ömsesidigt förtroende och respekt för att samverkan ska fungera. Dock kan det ändå vara svårt att få till en samverkan som fungerar för enskilda individer, eftersom det ofta finns en stark motvilja att samverka med andra organisationer (Basic 2018).

Aarts och Holm (2010) belyser att en svårighet med samverkan är att olika yrkesprofessioner håller hårt på sin egen profession. För att få en bra samverkan är det viktigt att de medverkande parterna visar varandra respekt och lär av varandras olika synsätt. Det ska inte finnas någon konkurrens och några skillnader i maktpositionerna sinsemellan. Att veta de organisatoriska strukturerna, var besluten fattas och vem som får besluta vad är nödvändigt att veta i en samverkan. Gruppen måste ha de kunskaper och resurser som krävs för att kunna verkställa besluten som fattas. De olika skillnader som finns i regelverken kan göra att någon har större makt över besluten, vilket kan missbrukas. Det är därför viktigt att gå igenom regelverket och vad det tillåter för de olika parterna, samt vilka skillnader som finns i formella och informella regelverk (Aarts & Holm 2010).

Willumsen (2006) belyser samverkan mellan professionella och redovisar fakta, teorier och aspekter på tvärprofessionell samverkan. Hon tar upp om individuella faktorer, som innefattar kompetens, färdigheter, arbetserfarenhet, handledning och etik. Dessa faktorer är viktiga och betydelsefulla i till exempel tvärprofessionella relationer och mellan yrkesmänniskor. Hon tar också upp om organisatoriska faktorer som bland annat innefattar organisationens arbetsfördelning, struktur, graden av formalitet, informationsflöde, konkurrens samt fördelning av resurser. En central aspekt av tvärprofessionell samverkan relateras till dynamiska faktorer och de kan vara till följd av makt, konflikt, förpliktelser och tillit. Kontextuella faktorer påverkar också samverkan och kan handla om lagliga mandat, det huvudsakliga uppdraget och politiska inblandningar (Willumsen 2006).

Enligt en studie finns fem mekanismer som har en betydande påverkan för en utveckling av samverkan över tid: tydlighet, förankring, engagemang, helhetssyn och kunskap (Englund 2017). I samma studie redovisas också att professionella som varit med i samverkan anser att barnen har gynnats av samverkan, dock finns en ovisshet kring hur de positiva effekterna av samverkan kan kopplas ihop med samverkansprojektet i sig och Englund (2017) menar att det är svårt att med säkerhet fastställa de positiva effekterna av samverkan.

Bolin (2011) återger att år 2003 skärptes det övergripande ansvar som socialtjänsten har gällande samarbete om barn som riskerar att fara illa eller som far illa. Genom att tillsammans föra fördjupade diskussioner om barn, kan de inblandade få en ökad förståelse för varandras kunskapsområden och yrkesroller menar Bolin (2011). I samarbetsrelationen finns en maktaspekt. För att skapa förutsättningar för barnen så är aktörerna beroende av varandra och båda professioner har makt i att medverka till hur samarbetet löper på och kan fungera. En ganska jämn maktbalans kan skapas då aktörerna står i ett ömsesidigt relationsberoende av varandra (Bolin 2011).

5.2 Orosanmälan

Enligt en studie som Coccozza, Gustafsson och Sydsjö (2010) genomfört gällande barnskydd i Sverige, betonar de att det finns behov av att se över barnskyddet ytterligare. Med barnskydd menar de den process som används för att upptäcka, undersöka och hjälpa utsatta barn eller barn som befinner sig i riskzonen för misshandel. För att säkerställa tryggheten hos barn som blir misshandlade eller försummade är det viktigt att de professionella runt barnet gör en orosanmälan, som sedan undersöks av socialtjänsten (Coccozza, Gustafsson & Sydsjö 2007). Studier visar dock på att antingen sker ingen orosanmälan, eller så undersöks inte anmälan av socialtjänsten. Viktig information om dessa barn försvinner, information som skulle kunna ge mycket kunskap om det fanns ett nationellt register. Professionella är skyldiga att anmäla vid misstanke om oro för barn. Flera studier har visat att det sker få anmälningar trots att professionella ser tecken på att ett barn blir misshandlat eller försummat. Anledningarna till detta är att de inte vet hur rutinerna för anmälan går till, att anmälningarna sällas bort och således inte rapporteras, samt att personal innan de anmäler ser till konsekvenserna av vad anmälan kan leda till, på grund av tidigare erfarenheter av anmälningar (Coccozza m.fl. 2007; Englund 2017; Sorbring & Bolin 2017). Svensson och Jansson (2008) belyser att en anledning till att förskolepersonal blir tveksamma till att göra en orosanmälan är på grund av att de vill vara lojala mot vårdnadshavarna och att det finns en oro över vilken reaktion som kan bli om en anmälan görs. Det finns en rädsla över att vårdnadshavarna ska visa ilska och att relationen blir försämrad (Svensson & Jansson 2008). Sorbring och Bolin (2017) lyfter upp att pedagogers anmälningsbenägenhet minskar om pedagoger har en misstro till socialtjänstens möjligheter att hjälpa det utsatta barnet. Svensson, Andershed och Jansson (2015) belyser att det är ett stort

mörkertal gällande orosanmälningar och menar att det finns statistik som visar på att när förskolepersonal har misstankar om barn som far illa så anmäls bara ett fåtal.

Även Brodin (2009) tar upp om förklaringar till varför orosanmälningar inte görs. Dels kan det vara smärtsamt att se barn som far illa, samtidigt som personal identifierar sig med vårdnadshavarna, dels saknas det kunskaper i hur de ska bemöta dessa barn och i stället bortförklarar det de ser och hör. Brodin (2009) framhåller vikten av att ta anmälningsplikten på allvar och betonar att så fort en misstanke finns om att ett barn far illa, ska en anmälan göras. Professionella har ett särskilt ansvar för barn, och det är viktigt att lyssna på barnen, förstå vad de egentligen säger och kunna se att de mår dåligt. Om barnets vårdnadshavare har svårigheter i att ta hand om sitt barn är det av största vikt att det finns någon annan i barnets närhet som hen kan prata med (Brodin 2009). Cocozza m.fl. (2010) tar upp om anmälningskyldigheten som yrkesutövare har, att vid misstanke om att ett barn behöver skydd anmäla detta, men de skriver också om uppmaningen som finns att alla medborgare ska agera och informera socialtjänsten vid misstanke om att ett barn är utsatt, vilket innebär att hela samhället involveras i arbetet med att skydda barn från utsatthet. De lyfter att forskare har resonerat kring balansen mellan att ge skydd till barn kontra att ingripa i en familjs privatliv. Mycket bygger på frivillighet inom socialtjänstlagen och vårdnadshavarnas vilja och intresse har således inverkan på barnskyddsprocessen. Därför menar Cocozza m.fl. (2010) att staten behöver se över barnskyddet ytterligare för att säkerställa att hitta de barn som är i behov av skydd.

I Toros och Tiirikis (2016) studie framkommer att pedagoger i förskolan har en avgörande roll i att identifiera och anmäla barn som far illa, men att pedagoger också har en viktig roll i att underlätta för dessa barn. Studiens resultat visar vidare på att pedagoger anser sig sakna kunskap i att identifiera dessa barn, de har en osäkerhet i vad som ska anmälas samt en rädsla över att rapportera fel och därför inte alltid gör anmälningar. Görs inte någon anmälan så kan det leda till negativa konsekvenser för barnets välbefinnande och barnet kan fortsätta fara illa. Författarna påtalar också pedagogernas skyldighet att anmäla misstanke om att ett barn far illa samt att pedagogerna behöver få kunskap under sin utbildningstid samt att de behöver påminnas om sina skyldigheter i sitt yrkesutövande i arbetet med att identifiera och anmäla oro för barn (Toros & Tiirik 2016). Cocozza m.fl. (2007) belyser i sin studie att en orosanmälan inte fungerar som någon säkerhet för barn som har behov av samhällets skydd då det finns indikationer på att anmälningar från professionella är få samt att många anmälningar inte leder till någon utredning.

5.3 Barn i utsatt familjesituation

Försummelse av barn är vanligare än fysiskt våld och sexuella övergrepp mot barn, men trots det får den mindre uppmärksamhet (Lucas & Jernbro 2014). Försummelse definieras som att barns behov av näring, skydd, undervisning, tillsyn, vård, kärlek och omsorg inte tillgodoses, och anses vara en form av barnmisshandel. Risken för försummelse ökar om familjen har få kontakter med samhället, genom exempelvis släkt, vänner och grannar. Detta eftersom familjen har lite socialt stöd, insyn i hemförhållandena inte finns och vårdnadshavarnas beteenden inte upptäcks. Försummelse finns dock även i familjer som är socialt och ekonomiskt fungerande. Försummelse påverkar barnens skolsituation negativt. Risken att försummelse inte ses som lika akut som andra fall av misshandel innebär att det inte ges lika hög prioritet. Även försummelse kan vara allvarlig och akut, men gå förbi obemärkt. Tidig upptäckt är av vikt för att inte barnet ska få långsiktiga konsekvenser av försummelsen (Lucas & Jernbro 2014).

Brodin (2009), Englund (2017) och Loomis (2018) skriver om barn som far illa och definierar det som barn som utsätts för övergrepp av olika slag, försummelse, vanvård och kränkningar.

Barnen är inte ansvariga för sin situation utan miljön runt barnen skapar utsattheten. Brodin (2009) poängterar vikten av att vuxna i barnens närhet, till exempel förskolepersonal, måste vara uppmärksamma på hur barnet reagerar i olika situationer. Genom sitt förhållningssätt kan personalen visa vad som är rätt och fel och acceptera och lyfta fram alla barn positivt. På så sätt blir förskolan en trygg miljö för barnet (Brodin 2009). Även Loomis (2018) tar upp att förskolor kan vara naturliga platser för att hantera barn som far illa, eftersom många barn är inskrivna på en förskola. Små barn som tidigt erfar trauma kan få problem med sin utveckling, både på kort och lång sikt. Förskolor med hög kvalitet kan dock ge positiva effekter på utvecklingen hos barn som far illa. Axford och Vashti (2017) poängterar vikten av tidiga insatser; om inte barnen ges tidiga insatser blir problemen komplexa och förankras i barnet. Innan svårigheterna hunnit befästas i familjerna så kan man med tidiga insatser i stället ge dem den hjälp som behövs, för allas välbefinnande. Söderman och Jackson (2011) belyser i sin studie förskolans och barnhälsovårdens uppgift att identifiera dessa utsatta barn genom att vara uppmärksam på tecken som kan bero på att ett barn far illa, vilket är nödvändigt för att ett barn som far illa ska ges hjälp. Dock lyfter Sorbring och Bolin (2017) upp att det ibland saknas kompetens hos pedagogerna att identifiera barn som har behov av hjälp och stöd.

För barn som upplevt våld i hemmet är det viktigt att de blir bekräftade och får sina upplevelser hörda, för att de ska kunna bearbeta det som hänt och hitta strategier att hantera situationen (Eriksson & Näsman 2009). Trots att Sverige har antagit barnkonventionen så tycks det ibland finnas svårigheter att följa dess intentioner, uppmärksammar Brodin (2009). Skulle däremot medlemsstaterna leva upp till barnkonventionens mål så skulle livet troligen kunna se ut på annat sätt för många barn än vad den gör idag, genom att de fyra grundprinciperna följdes och barnets bästa kom i främsta rummet (Brodin 2009).

6. Metod

I detta avsnitt beskrivs vilken metod som valts till studien och varför. Här finns också forskningsetiska överväganden med.

6.1 Tillvägagångssätt och urval

Den metod som använts i denna studie är kvalitativ metod i form av intervjuer (Dahmström 2011). Totalt har elva intervjuer med tolv personer genomförts och dessa har skett med rektorer, specialpedagoger och socionomer från två olika kommuner i olika län. Intervjuer har gjorts med socionomer som arbetar inom barn och familj på socialtjänsten, rektorer som arbetar på förskolor och specialpedagoger som arbetar mot förskolor. Fyra personer från varje yrkesgrupp har intervjuats, totalt tolv informanter, och de har i resultatet fått fingerade namn. Genom att ge informanterna fingerade namn värnas deras privatliv (Kvale & Brinkmann 2014). Socionomerna heter i studien Agneta, Birgitta, Cecilia och Doris, rektorerna heter Elisabeth, Frida, Greta och Hanna och specialpedagogerna heter Ingela, Jessica, Klara och Lisa. Samtliga är kommunalt anställda utom en rektor som arbetar på en privat förskola. Elva kvinnor och en man har intervjuats. Urvalet av dessa yrkeskategorier har skett för att de alla arbetar på olika sätt med samverkan kring barn i utsatta familjesituationer. Utifrån syftet togs det reda på hur detta arbete ser ut. Metoden som valdes blev att genomföra intervjuer, eftersom att den metoden befanns lämpligast utifrån syfte och frågeställningar. Urvalet var inte slumpmässigt utan ett medvetet subjektivt val av informanter har gjorts (Dahmström 2011).

6.2 Undersökningsinstrument

Vid kvalitativa undersökningar så görs urvalet vanligtvis genom ett målinriktat eller målstyrt urval av något slag, de deltagare som väljs ut är relevanta för undersökningens formulerade forskningsfrågor (Bryman 2018). I studien har kvalitativ intervju med stöd av en intervjuguide

använts (se Bilaga 2). Kvale och Brinkmann (2014) menar att en intervjuguide strukturerar intervjuens genomförande. Att använda intervjuguide är ett sätt att höja struktureringsgraden, då får alla informanter svara på samma frågor och i samma ordningsföljd (Bryman 2018). Intervjuguiden togs fram i förväg och den fungerade som ett stöd för ordningsföljden på frågorna. Frågorna var öppna för att de inte skulle kunna besvaras med ja eller nej, eftersom att det är fördelaktigt med variation i det empiriska materialet i kvalitativa studier när det sedan är dags att analysera det (Bryman 2018).

6.3 Genomförande

Med en kvalitativ metod i form av intervjuer gavs informanterna utrymme att förklara och beskriva hur de tänker och upplever situationer i verksamheten. Det gav också oss som intervjuare möjlighet att ställa spontana följdfrågor kring informanternas svar (Dahmström 2011). Följdfrågorna kunde djupare ringa in informanternas uppfattningar och upplevelser, vilket Eriksson Barajas, Forsberg och Wengström (2013) förklarar är en förutsättning för ökad tillförlitlighet (se nedan om begreppet tillförlitlighet). Författarna belyser hur så kallad semistrukturerad intervju är viktigt för att inrymma flexibilitet och då kunna ge informanterna möjlighet att utveckla sina svar, upplevelse och ibland den så kallade tysta kunskapen. ”Besöksintervjuer kan karakteriseras som *en dyrbar metod som ibland är nödvändig för att få utförliga svar med tillräckligt hög kvalitet* (Dahmström 2011, s. 99, författarens kursivering). Bryman (2018) anser att intervju som metod är tidskrävande. Det fanns en medvetenhet om att det skulle ta lång tid att genomföra besöksintervjuer men vi ansåg ändå detta vara den undersökningsmetod som varit lämpligast till studien. Dahmström (2011) menar att fördelen med besöksintervju är just att kunna ställa fler och samtalsutvecklande frågor till informanterna. Skulle någon fråga upplevas som oklar av informanterna så är det också enklare vid besöksintervju att förklara dessa oklarheter (Dahmström 2011).

När intervjufrågorna förberetts och sammanställts kontaktades informanterna via e-post och informerades om undersökningen. Missivbrevet (se Bilaga 1) bifogades i e-posten och därefter bestämdes med informanterna vilken intervjutid som passade bäst. Intervjuerna i studien genomfördes som ett personligt möte vid informanternas arbetsplats, informanterna hade innan mötet gett en beskrivning på hur man hittar till dem, och de tog sedan emot oss i dörren. Intervjuerna spelades in med hjälp av mobiltelefon efter tillåtelse av informanterna. Innan intervjun testades tekniken för att undvika att det skulle orsaka problem. Intervjuerna inleddes med en kort förklaring av vad studien handlar om och vilket syfte som finns. Under intervjuerna fördes stödanteckningar. Intervjuerna tog mellan 30–60 minuter att genomföra.

6.4 Bearbetning och redovisning

Efter utförda intervjuer transkriberades inspelningarna och intervjuerna skrevs ut i sin helhet. För att få en ökad läsbarhet har återgivningen av språket i intervjuerna gjorts lite mer likt skriftspråket än talspråket (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2015). Anledningen till valet av transkription är att säkerställa att båda forskarna kunnat ta del av intervjun, samt för att vara ett stöd när resultatet skrivits in (Bryman 2018).

När intervjuerna transkriberats lästes de igenom och delar som kunde vara av vikt för studien uppmärksammades. Dessa delar skrevs sedan in under resultat i löpande text, där viktiga delar från empirin poängterades med betydelsebärande citat. Citaten ger läsaren en uppfattning om intervjuernas innehåll och om det material som använts för analys (Kvale & Brinkmann 2014). Resultatet analyserades sedan med hjälp av teori och tidigare forskning. En tematisk analys har genomförts, vilket är ett av de vanligaste sätten att analysera kvalitativa data på (Bryman 2018). Efter noggrann genomläsning av resultatet gick det att urskilja olika teman som informanterna beskrivit. Dessa teman blev sedan analysens tre rubriker; gestaltning av praktiskt

arbete med att hjälpa barn i utsatt familjesituation, gestaltning av samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation samt gestaltning av utvecklingsarbete i samverkan med mål att hjälpa barn i utsatt familjesituation. Rennstam och Wästerfors (2015) skriver att om man som student lyckas sortera materialet som samlats in på ett välgrundat sätt skapas en ordning inför analysen. Genom att sälla i det insamlade materialet läggs en bra grund för att kunna berätta och uppmärksamma de väsentliga delarna. Det är viktigt att läsa igenom materialet många gånger och dela upp det under läsningen (Rennstam & Wästerfors 2015).

Ahrne och Svensson (2015) uppmärksammar vikten av akademiskt skrivande, att skrivandet är en del av tankearbetet när man skriver en uppsats, och är något som påbörjas tidigt i projektet. Efter att skrivandet kommit igång och tankarna har formulerats i skrift är det viktigt att skriva om sin text, revidera och stryka onödiga delar. I arbetet med denna studie har detta skett kontinuerligt. Delar har lagts till, tagits bort, diskussioner har förts över vilka delar som ska finnas kvar och vilka som kan omformuleras eller strykas, för att slutligen ha ett färdigt arbete.

6.5 Tillförlitlighet, trovärdighet och överförbarhet

I föreliggande studie handlar tillförlitligheten om att beskriva hur det empiriska materialet i studien är insamlad, hur den bearbetats samt om det gjorts på ett systematiskt sätt (Dahmström 2011). Kvale och Brinkmann (2014) anser att tillförlitlighet i kvalitativ forskning bäst kontrolleras genom att det görs en noggrann redovisning över de val som gjorts som exempelvis vilken insamlingsmetod som använts, vilket urval av informanter som gjorts, beskrivning av frågeformuleringar och vilken analysmetod som används (Kvale & Brinkmann 2014). Valet av informanter stämmer väl överens med studiens syfte. Det som fanns till avsikt att studeras har genom intervjuerna undersökts och det resultat som kommit fram i intervjuerna blev användbart i studien. Vid studien höjs tillförlitligheten genom att samma intervjuguide används samt att informanterna ges liknande förutsättningar och information innan och under intervjun (Kvale & Brinkmann 2014).

Trovärdighet inom kvalitativ forskning handlar om att läsaren ska kunna förlita sig på att studien är genomförd på det sättet som beskrivs och enligt de metodologiska krav som finns formulerade (Bryman 2018; Svensson & Ahrne 2015). Genom att beskriva forskningsprocessen ges läsaren möjlighet att ta del av hur resonemanget och tankarna gått vid olika metodval. Genom att återkoppla och delge informanterna studiens resultat kan också en studies trovärdighet öka (Svensson & Ahrne 2015). Studiens trovärdighet höjs genom att det i studiens resultatredovisning finns med många beskrivande citat från informanterna och då kan läsaren själv bilda sig en uppfattning (Bryman 2018).

I kvalitativ forskning handlar överförbarhet om hur resultaten skulle kunna föras över till samma kontext vid ett senare tillfälle eller till andra liknande kontexter (Bryman 2018). Kritik har riktats mot kvalitativa forskningsmetoder då det anses vara beroende av sammanhanget, att få deltagare är med samt att resultaten inte kan överföras (SBU 2017). Dock behövs det djupgående studier för att analysera olika fenomen, och dessa kan vara meningsfulla trots att de kan vara unika och inte kan appliceras på andra områden. Genom att i en studie ha med varierande fall av samma fenomen kan man öka överförbarheten, och variationen kan visa på att det även existerar samma resultat i andra situationer. Kvalitativ forskning producerar ofta tolkningar, det vill säga mönster som kan kännas igen i den empiriska världen. Även detta kan ses som överförbarhet då mönstret känns igen i nya fall. Med hjälp av de tolkningar som gjorts inom forskningen kan överförbarhet nås. Kvalitativ forskning är dock beroende av hur sammanhanget ser ut, och det är därför viktigt att läsaren själv funderar över resultatets överförbarhet. Om det i studien har diskuterats hur resultaten för fram en teoretisk förståelse som är relevant i olika situationer kan det underlätta bedömningen för läsaren (SBU 2017).

6.6 Forskningsetiska överväganden

Forskningsetik handlar om relationen mellan forskning och etik, vilka etiska krav som finns på forskaren samt på forskningens inriktning och genomförande (Vetenskapsrådet 2017). Personer som deltar i forskning ska i största möjliga mån skyddas från skador och kränkningar. Forskningsetik begränsas till överväganden av etiska frågor som kan påverka informanterna. ”Vi ska utföra kvalitativt god forskning med ett viktigt syfte och samtidigt skydda de individer som deltar i forskningen” (Vetenskapsrådet 2017, s. 13). Hur detta sker i praktiken beror på vad för slags forskning det handlar om. Efter andra världskriget utvecklades forskningsetiska kodexar för olika forskningsområden, regler som skulle klargöra hur forskaren skulle handla gentemot informanterna för att det skulle vara etiskt riktigt. Exempel på detta är att innan forskningens genomförande ska information ges och samtycke inhämtas, under genomförandet ska risker undvikas och efter genomförandet ska man ta hänsyn till hur publiceringen sker samt hur material förvaras (Vetenskapsrådet 2017).

I insamlandet av information till denna studie har hänsyn tagits till dessa etiska riktlinjer. Informanterna har informerats om sin uppgift i studien och vilka villkor som finns för att de ska delta. De har fått veta att deras deltagande är frivilligt och att de har rätt att avbryta sin medverkan när de vill. De har även informerats om studiens syfte och fått kortfattad information om hur undersökningen genomförs. Denna information fick informanterna redan i missivbrevet (se Bilaga 1), men även under intervjuutillfället. Samtycke har också inhämtats från informanterna innan intervjuerna genomfördes.

Konfidentialitet handlar om att som forskare inte sprida uppgifter som getts i förtroende, samt ett skydd mot att obehöriga kan ta del av intervjuerna (Vetenskapsrådet 2017). Det handlar också om att informanter inte ska kunna identifieras av utomstående. I missivbrevet (se Bilaga 1) lovades informanterna att all information som insamlas endast kommer användas till studien, förvaras på ett säkert sätt och sedan raderas efter att arbetet blivit godkänt. För att avidentifiera informanterna har beslut tagits om att enbart dela in dem efter yrkestitel. Informanterna har fått fingerade namn, för att de ska få konfidentialitet, samt har löfte getts till informanterna att inga obehöriga kommer ta del av deras personuppgifter.

7. Resultat

I resultatet redovisas empirisk grund för föreliggande studie.

7.1 Praktiskt arbete med att hjälpa barn i utsatt familjesituation

De fyra specialpedagogerna berättar att de ofta får indikationer från förskolepersonalen om barn som de får funderingar kring, som behöver lyftas med specialpedagog. Specialpedagogerna kan vara ute i barngrupp och observera och upptäcka situationer som väcker oro, som sedan kan leda till en orosanmälan. Även rektorn kan prata med specialpedagogen om dessa barn. Det första steget när förskolepersonalen har uppmärksammat barn är alltid att observationer sker i barngruppen samt att pedagogerna får instruktioner att ha extra koll. I vissa fall blir det ett samtal med vårdnadshavarna där någon ur personalen, oftast rektorn, lyfter saker som behöver förändras och förbättras från vårdnadshavarnas håll. Specialpedagogerna ringer även och konsulterar socialtjänsten när det behovet finns. Alla specialpedagoger och även rektorerna pratar om att det ibland även finns en akut oro, till exempel vid misshandel, och då måste orosanmälan in direkt utan att observationer skett. På frågan om hur det praktiska arbetet genomförs för att hjälpa barn i utsatt familjesituation svarar specialpedagog Ingela:

“Det är ju pedagogerna som ger signaler, om de tycker det blir någonting de behöver lyfta med mig som specialpedagog så kontaktar de ju mig, eller om jag är ute i barngrupp och gör en observation och ser något, att det finns något runt ett barn som man får funderingar kring så kan det ju vara jag som frågar. Så det kan vara olika vilken ingång det blir. [...] Om man upptäcker nånting i det första så kan det ju vara att man gör observationer och att man ber pedagogerna ha extra koll [...] det beror på vad det handlar om. I vissa fall tar man ett extra samtal med föräldrarna eller vårdnadshavarna, i vissa fall kan man ringa och konsultera med socialtjänsten.” (Specialpedagogen Ingela.)

Socionomen Agneta berättar hur de arbetar med barn i utsatta familjesituationer. Det börjar alltid med att de får in en orosanmälan från till exempel förskola, polis eller allmänhet. De har sedan två veckor på sig att göra en förhandsbedömning där de träffar familjen som får bemöta innehållet i anmälan. Ibland vid dessa möten är anmälaren, till exempel förskolan, med och det blir ett så kallat anmälningsmöte. Socionomen Cecilia förklarar att ibland kan anmälan vara så pass allvarlig att den skickas direkt till utredare utan en förhandsbedömning. Socionomerna Agneta och Birgitta beskriver vad som sker efter att förhandsbedömningen är gjord, antingen läggs anmälan ner eller så väljer man att gå vidare och öppna en utredning, vilket man gör när det finns skäl till oro för barnet, och förhandsbedömningen skickas då vidare till utredare. Birgitta berättar att de litar mycket på vad vårdnadshavarna säger och att det de säger spelar roll i förhandsbedömningen. Detta eftersom förskolebarnen ofta är för små för att kunna uttrycka själva och socialtjänsten istället tar samtalet med vårdnadshavarna. Socionomen Agneta berättar hur socialtjänsten arbetar med de barn vars familjesituation ger upphov till oro:

“Det börjar ju alltid med att vi har fått in en anmälan eller ansökan. [...] Från att anmälan kommer in till att vi måste vara färdiga får ta två veckor, så man hinner ofta träffa familjerna en gång. Under den tiden så ska dom få bemöta anmälan helt enkelt. [...] Och då får de ju bemöta anmälan och utifrån det så ska vi ju kunna ta ett beslut om det är tillräcklig oro så vi kan inleda utredning eller om vi lägger ner det.” (Socionomen Agneta.)

Socionomen Cecilia utreder vad oron kan bestå i, träffar barnen i deras hemmiljö och tar kontakt med personer i barnets närhet, till exempel förskola, för att ta reda på hur barnets hela situation ser ut. Ofta skickas konsultationsdokument från socialtjänsten som förskolan får fylla i. Specialpedagogen Klara berättar vad som fylls i i dessa konsultationsdokument:

“Då kommer det ofta till förskolan att man får formulär att fylla i med givna frågor. Och att vi får gå in och göra observationer, exempelvis hur barnet fungerar i olika situationer, med trygga situationer, när föräldrar kommer, när de hämtar och med personalen och hur samspelet ser ut.” (Specialpedagogen Klara.)

När en utredning påbörjats vill utredaren helst träffa barnet ensamt, men det fungerar inte alltid med små barn, som då träffar utredaren tillsammans med sina vårdnadshavare, säger socionomen Cecilia. Socionomen Doris förklarar vidare att i utredningen bedöms vilka behov som finns hos familjen, både för barnen och vårdnadshavarna. Dessa insatser sker ibland efter att utredningen är färdig, men ibland kan behovet vara att insatserna behöver ske direkt, till exempel att en omplacering av barnet behöver ske på grund av misshandel i familjen.

7.1.1 Praktiskt arbete med orosanmälningar

Rektorerna Greta och Hanna skriver själva orosanmälningar med hjälp av pedagogerna som har mer kännedom om barnets situation, sedan är det alltid de som skriver under anmälan. Specialpedagogerna Ingela och Klara berättar att det ofta är de som skriver orosanmälningarna från förskolan, ibland tillsammans med en pedagog från avdelningen där barnet går eller med

hjälp av uppgifter som pedagogerna gett utifrån det de dokumenterat. Specialpedagogerna säger att förskolepersonalen kan tillföra mer till anmälan då de träffar barnet oftare. Förskolepersonalen skriver aldrig på anmälan, utan det är specialpedagogen och/eller rektorn som gör det. Detta är för att skydda pedagogerna. Även rektorerna Elisabeth och Frida berättar att det ofta är specialpedagogerna som sitter med orosanmälningar tillsammans med förskolepersonalen, men att det sedan är de själva som skriver under anmälan. I de flesta fall informeras vårdnadshavarna om att en anmälan görs, men när det handlar om misshandel går anmälan direkt till socialtjänsten utan att vårdnadshavarna informerats. På frågan om hur det praktiska arbetet med orosanmälan går till beskriver rektorn Elisabeth:

“Ofta är det ju personalen som kommer och berättar att nu är det något som inte är som det ska här. Då berättar de för specialpedagogen och även för mig då. Sen brukar dom tillsammans med specialpedagogen sätta sig ner och skriva ner vad det är som är problemet. [...] Så skriver specialpedagogen tillsammans med dom eller så skriver specialpedagogen själv men ofta har vi ett väldigt bra samarbete och samtal runt orosanmälan [...] så att alla är överens i vad som står och även att personalen får titta igenom så det liksom stämmer det de sagt, och sen skriver jag under.” (Rektorn Elisabeth.)

Specialpedagogerna Klara och Lisa står aldrig med som anmälare på orosanmälan utan det gör bara rektorn, och de har inte i sitt uppdrag att skriva själva anmälan, men de bidrar med observationer kring det de ser. “Vi är bollplanket mellan pedagogerna och rektorn”, säger Lisa, och förklarar att hon i dialog med pedagogerna och rektorn kan bidra med de observationer hon sett som kan utveckla förskolans orosanmälan.

Socionomerna Birgitta och Agneta beskriver hur mottagningsenheten på socialtjänsten genomför det praktiska arbetet kring orosanmälan:

“Vi tar emot anmälan, läser igenom. Gör en skyddsbedömning i huvudet, behöver vi fara iväg akut. Oftast gör vi inte det men det händer oftare och oftare. [...] Annars registreras den i datorn, man gör en aktualisering. Och där skriver man in sin skyddsbedömning. Allting måste ju vara väldigt dokumenterat hur vi tänkt och resonerat, om vi har pratat med barnet eller inte, om vi valt att inte prata med förälder innan barnet och så vidare. [...] Och sen kallar vi hit dom oftast.” (Socionomen Birgitta.)

“Anmälan kommer in och man aktualiserar den i datorn, och kollar om det är något akut skydd som behövs. Det innebär ju om barnet behöver omhändertas direkt. [...] Man aktualiserar i datorn och gör denna skyddsbedömning och sen försöker vi bekräfta till anmälaren att vi tagit emot anmälan. Och sen kallar vi föräldrarna, skickar en kallelse till dom. Är det nåt i anmälan som är otydligt hör vi av oss till anmälaren. Så träffar vi föräldrarna vid ett tillfälle. [...] Sen görs bedömningen.” (Socionomen Agneta.)

På frågan om hur det praktiska arbetet fungerar berättar socionomen Doris om hur en utredning kan gå till. Utredarna utreder familjesituationen genom att hämta information från personer runt omkring familjen, för att få en bild av hur barnet har det, om behoven blir tillgodosedda eller inte. Sedan vägs all information ihop och en bedömning görs av vad barnet och familjen behöver hjälp med:

“En del vill ju ha hjälp och stöd och en del vill ju inte det. Ibland så funkar det bra och ibland så funkar det inte bra. En del vill inte alls ha hjälp och då får man avsluta tyvärr. Och en del vill inte ha hjälp men det är så pass allvarligt att vi måste gå in med tvångsåtgärder mot deras vilja.” (Socionomen Doris.)

7.2 Samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation

Specialpedagogerna berättar att samverkan med socialtjänst sker när specialpedagogerna ringer och rådfrågar kring ett barn innan en orosanmälan görs, eller har möten tillsammans med handläggare från socialtjänsten angående barn och familjer. Samverkan sker även med socialtjänsten när en orosanmälan gjorts och har samtal tillsammans kring den aktuella familjen, uttrycker specialpedagogerna. På frågan om hur samverkan med personal inom socialtjänsten ser ut svarar specialpedagogen Ingela:

“Det är ju viktigt att man samarbetar i att dom jobbar inte på sitt och vi på vårt bara, utan man har en dialog runt vad som blir bäst för barnet och för familjen och vi kanske tänker olika”. (Specialpedagogen Ingela.)

Socionomen Agneta berättar att hon samarbetar en del med rektorer och specialpedagoger som står som anmälare på orosanmälan, och pratar med dem kring anmälan. Även förskolepersonal kan ringa och rådfråga i olika fall och bolla det anonymt innan en anmälan görs. När en förskola har gjort en anmälan har de alltid rätt att få veta om anmälan har lett till en utredning, säger socionomen Birgitta. Vårdnadshavarna kan inte neka att den informationen ges till anmälaren. Socionomen Agneta berättar vidare:

“Ibland har man ju ingen kontakt utan anmälan skickas in och sen gör vi vår förhandsbedömning. Så det är olika. Men den som är anmälningsskyldig har ju rätt att få veta om vi inleder en utredning eller inte så dom kan höra av sig och fråga om det blivit nåt eller inte.” (Socionomen Agneta.)

Rektorer är ibland med på möten efter att en orosanmälan gjorts, eller så kan man ringa upp anmälaren för att få mer information kring anmälan, berättar socionomerna. Detta bekräftar rektorerna Frida och Greta, som säger att de ibland blir inbjudna till möte kring en orosanmälan samt att de ofta ringer och rådfrågar socialtjänsten innan en anmälan görs. Specialpedagogen Ingela säger att det är svårt att veta hur mycket de kan berätta för varandra. Hon säger att det är bra om förskolan kan få återkoppling på att anmälan har inkommit samt om det ska öppnas en utredning. “Man får den bekräftelsen att man skickat in orosanmälan och oftast får man en återkoppling om det öppnas en utredning annars får man inte det”. Även specialpedagogen Jessica och rektorn Frida hade önskat mer återkoppling från socialtjänsten. Specialpedagogen Lisa berättar att det inte finns mycket återkoppling från socialtjänsten kring orosanmälningar, “för den kanalen finns inte idag”. Rektorn Hanna uppmärksammar problem som uppstått i samband med orosanmälningar:

“Vi tycker det har varit en envägskommunikation. Vi har skrivit ner vad som hänt, skickat in papper, pratat i telefonen, men nästan aldrig har de ringt och kollat läget sen. Väldigt dåligt. Man undrar, ska inte dom ringa och kolla, hur går det med lilla Elsa nu, hur har det gått med hennes föräldrar. Ingenting. Utan det är vi som hela tiden har fått ligga på. Och det trodde inte vi var så svårt. Vi trodde ju att det skulle komma från deras sida, det här barnet behöver hjälp, eller den här familjen behöver hjälp. Just det här att man inte fått något stöd från socialtjänsten är ju lite konstigt. Dom har ju sina papper och dom skickar, man ska fylla i. Men mer är det ju inte. Sen kanske dom har varit hemma hos föräldrarna, men det har vi ju inte fått ta del av. Det är ju svårt att hjälpa familjen och barnen när det är på det sättet.” (Rektorn Hanna.)

Socionomen Birgitta berättar att hon endast samverkar med förskolan när hon ger en bekräftelse på att de tagit emot en orosanmälan. Hon berättar vidare om hur samverkan med förskolan ser ut:

“Vi bekräftar ju alltid att vi tagit emot anmälan och sen om de vill veta hur det går meddelar vi det. Men samverkan är ju väldigt begränsad. Vi får ju bara prata om anmälan o ställa lite kompletterande frågor om det är något som är oklart i anmälan, det är ju det vi får prata om. [...] Man samverkar oftast med förskolechef eftersom det är den person som skrivit på anmälan. Och vi får ju bara ha kontakt med den som skrivit på anmälan.” (Socionomen Birgitta.)

Socionomen Agneta berättar att hon träffar alla specialpedagoger i förskolan några gånger per år. Vid dessa tillfällen görs en avstämning kring hur det ser ut på förskolorna. Detta sker anonymt och man tar inte upp några enskilda fall. Även specialpedagogerna Ingela och Jessica berättar att de träffar socialtjänsten i regelbundna träffar någon gång per termin, där diskuteras allmänt om hur det ser ut på förskolorna just nu. De utvecklar mer ingående om hur dessa träffar går till:

“Även om det inte är nånting särskilt så träffas vi ju för att tala om våra verksamheter. Det är ju ett bra forum tycker jag. För att förbättra och hitta nya vägar kanske. Å man får förståelse för varandra.” (Specialpedagogen Ingela.)

“Tack vare nätverksträffarna så har vi kända ansikten [...] då känns det bekvämt att ringa när man har frågor i olika ärenden. Det funkar och förståelsen för våran, framför allt pedagogernas, liksom oro, det tycker jag finns att de förstår att det kan vara jobbiga situationer för dom.” (Specialpedagogen Jessica.)

Specialpedagogerna Klara och Lisa berättar att de samarbetat med socialtjänsten för att utbilda förskolepersonal i vissa områden kring vad de jobbar med, och den utbildningen har både socialtjänst och specialpedagoger stått bakom. Klara säger att det är bra att jobba så för att komma närmare varandra och få se varandras olika professioner, samt jobba tillsammans i stället för på varsitt håll.

Annan samverkan som sker mellan förskola och socialtjänst är att socialtjänsten åker ut på förskolor vid till exempel arbetsplatsträffar för att informera om att de finns och vad de gör. Socionomen Agneta berättar att de träffarna är viktiga, som citatet nedan visar:

“Jag tycker det är bra med det här med informationsträffarna vi har haft en del. Där vi berättar lite om vårt arbete för jag tror att det finns nog rätt så mycket okunskap runt det här med anmälan och hur man ska tänka och en rädsla också.” (Socionomen Agneta.)

Även socionomen Birgitta tar upp under intervjun att sådana träffar är bra eftersom att de då kan lita mer på varandra och ringa och rådfråga oftare när man fått ett ansikte på personen som tar emot orosanmälan. “För om man inte visste vem nån var skulle man aldrig ta upp luren och ringa”, hävdar Birgitta. Socionomen Agneta säger att det är viktigt att regelbundet informera förskolepersonal om vilken skyldighet socialtjänsten har, att personalen kan ställa frågor, samt att det är viktigt att informera personal och inte bara rektorer om deras arbete och information om orosanmälan. “Pratar inte vi med personalen så ska ju rektorerna se till att dom är uppdaterade och vet hur det ska gå till”, poängterar Agneta.

7.2.1 Möjligheter för samverkan

I intervjun säger specialpedagogen Ingela att en möjlighet för samverkan är att ha förståelse för varandras verksamheter och att alla jobbar för barnens bästa, samt att ha en öppen dialog kring vad det handlar om och vad som är viktigt. Detta pratar även specialpedagogen Jessica och socionomen Doris om. “Om man inte vet hur en verksamhet jobbar så har man en bild av hur man tror dom jobbar”, säger socionomen Doris. Genom att ha kunskaper om varandras

verksamheter blir det lättare att samverka eftersom man känner till varandra. Genom att visa sig mer så kan det ge mer, anser socionomen Cecilia. På frågan om vad det finns för möjligheter till samverkan mellan olika professionella kategorier, barn och deras anhöriga svarar Cecilia:

“Det finns jättemycket möjligheter om bara barn och deras föräldrar vill och samtycker till det. Samtycker dom till det finns det ju jättemycket möjligheter. Man skulle kunna jobba på ett helt annat sätt tänker jag. Man skulle kunna jobba mer tillsammans och mot samma mål, man vet och förstår vart man är på väg. [...] Barn är ofta väldigt mycket på förskolan. Så jag tänker man skulle nog kunna samverka bättre och kunna hjälpa barnet på ett bättre sätt.” (Socionomen Cecilia.)

Cecilia fortsätter med att prata om att samverkan kan ge möjlighet till nätverksmöte med både pedagoger och personer från barnets privatliv. Genom att alla delar med sig av hur situationen ser ut så vet alla vad som gäller och alla har hört samma sak. Då blir det att man jobbar mot samma mål. Även specialpedagogen Lisa ser stora möjligheter när vårdnadshavarna har gett sitt medgivande. Rektorn Frida uttrycker att det är viktigt att jobba tillsammans med socialtjänsten så att det gynnar familjen.

En annan sak specialpedagogen Jessica nämner är att återkoppling är avgörande. “Vi får ju bryta vår sekretess för barnets bästa, det måste dom få göra också”, anser hon. Även rektorn Hanna säger att socialtjänsten skulle få bryta sin sekretess för barnets bästa, så att förskolan kan få någon slags återkoppling på hur det går för familjen. “Man är ju orolig”, säger hon. Specialpedagogen Jessica funderar kring om barnkonventionen kan göra det lättare för socialtjänsten att bryta sin sekretess. Rektorn Elisabeth funderar också kring när barnkonventionen blir lag, och om det kommer påverka hur socialtjänsten hanterar olika ärenden, eftersom hon anser att de inte alltid ser till barnens bästa. Specialpedagogen Jessica har mycket funderingar kring om socialtjänsten verkligen ställer frågan till vårdnadshavarna om de får prata med förskolan med vårdnadshavarnas medgivande, eller om socialtjänsten i stället lutar sig mot sekretessen. Hon undrar också om vem socialtjänsten sätter i första hand, är det barnet eller vårdnadshavarna och vems röst väger tyngst? Även rektorn Elisabeth pratar om att det hade varit bra med mer återkoppling för att kunna jobba mer intensivt med de barn som behöver det. “Lite granna känner man att vi jobbar på varsitt håll”, säger hon. Rektorn Hanna säger att socialtjänsten borde bli bättre på att återkoppla till förskolan och berätta vad som hänt med anmälan:

“Vi har ju våran plikt att vi måste anmäla, och då tycker man om man nu måste anmäla och det är jättetufft att göra det, det är inte roligt att göra en orosanmälan. Då känner jag att då borde man få lite, vad bra att ni gjorde detta.” (Rektorn Hanna.)

Specialpedagogen Klara säger att “alla gör ju säkert jättebra saker överallt. Men inte samtidigt eller tillsammans.” Även specialpedagogen Lisa pratar om det, att det görs många olika saker på samma sätt, men att det blir ett slöseri med resurser då det inte samordnas. Rektorn Frida är också inne på att det är viktigt att få en helhetssyn och att man ska jobba tillsammans med socialtjänsten för att förstå varandras uppdrag och hur man tänker. “Vi jobbar olika så jobba mera tillsammans så det gynnar barnet”, säger Frida.

7.2.2 Hinder för samverkan

Socionomen Agneta uttrycker i intervjun att ett stort hinder för samverkan är sekretessen. På grund av sekretessen kan inte socialtjänsten och förskolan informera varandra om saker som sker. Vid gemensamma träffar med förskola och vårdnadshavare lämnar förskolan mötet när vårdnadshavarna anser att det ska göras, vill inte vårdnadshavarna att förskolan ska få ta del av resten som sägs så får de inte det. “Samverkan ska ju ske efter vad det finns för behov”, säger

Agneta. Även specialpedagogerna Ingela, Klara och Lisa samt rektorerna Greta och Hanna pratar om att sekretessen är ett stort hinder för samverkan. "Vi går under olika sekretesser och förvaltningar och det gör det ju svårt att samverka", säger Lisa. Detta säger också rektorn Frida som även påtalar att de arbetar under olika lagar som kan försvåra samverkan. Även socionomen Doris pratar om att sekretessen ställer till det:

"Och jag tycker att vi har ju en massa [...] sekretess som ställer till det för oss. Och ibland kan man ju faktiskt tycka att om nu specialpedagogen eller förskolechef ringer och är orolig så borde man ju kunna få komma på ett möte. Men det är inte så lätt alltid." (Socionomen Doris.)

Ett annat hinder för samverkan är samtycke från vårdnadshavarna. Vill de inte ge samtycke blir det svårt att få till en samverkan med förskolan där utredarna kan lämna information vidare, säger socionomen Cecilia. Detta pratar även specialpedagogen Klara om, att säger vårdnadshavarna nej så får man inte prata sinsemellan. Även socionomerna Agneta och Birgitta pratar om vårdnadshavarnas samtycke:

"Är det nåt föräldrarna säger i samtal [med oss] då måste vi ha deras samtycke till att ta upp det med förskolan" (Socionomen Agneta.)

"Vi får ju inte enligt lagen prata med alla, jag skulle gärna ha nätverksmöte med alla eller med många men det går ju inte." (Socionomen Birgitta.)

Socionomen Birgitta tror att ett hinder kring samverkan kan vara att förskolan ser en rädsla i att förlora den goda kontakten med vårdnadshavarna om de gör en anmälan. Även specialpedagogen Lisa pratar om att det kan vara svårt att ha kvar en bra relation med vårdnadshavarna efter att förskolan gjort en orosanmälan.

"Personal är lojal mot föräldrar, det ingår ju i förskolepersonalens yrke. [...] Men annars ett hinder är ju absolut att vi vill måna om relationen med föräldrarna, man är rädd att det ska gå ut över barnet om man gör en anmälan. Å då kanske inte barnet får komma till förskolan mer, det är ju en risk som finns." (Socionomen Birgitta.)

"Allting bygger ju på att vårdnadshavarna ser en vinning med att ha den här, köra med öppna kort. [...] Om det sker en orosanmälan så rör det ju upp det. Vårdnadshavarna känner sig påhoppade och känner sig, liksom tappar tilltron till förskolan och... Sen kan det ju i vissa fall bli väldigt, väldigt bra om det liksom sätts in stöd. [...] Känner man den oron så måste man göra en [orsanmälan], men det kanske inte är så roligt men det är likväl så att vi kan ju inte låta bli." (Specialpedagogen Lisa.)

Socionomen Agneta tror att ett stort hinder för samverkan kan vara att de inte alltid informerar förskolan om vad som händer kring en anmälan, till exempel att vårdnadshavarna fått veta om att en anmälan gjorts. "Förskolan har en tuff situation i att bemöta föräldrarna då". Specialpedagogen Ingela bekräftar detta när hon säger att de ibland inte får någon återkoppling på orosanmälan, hon berättar om situationer där vårdnadshavare kommit till förskolan och varit upprörda efter att de fått samtal från socialtjänsten, och en ensam pedagog fått försöka hantera situationen. Hon har börjat skriva på anmälan att en återkoppling måste ske för att vara övertydlig gentemot socialtjänsten så de inte missar det i situationer med "aggressiva vårdnadshavare".

Ett annat hinder enligt socialtjänsten kan vara att orosanmälningarna är skrivna på så olika sätt. Vissa är väldigt informativa medan andra bara innehåller några rader. Socionomen Birgitta förklarar:

“Som vi ofta märker när rektorer eller personal skrivit anmälningar så är det nästan så man förväntar sig att vi ska ha en ganska stor kunskap om familjerna. Att vi ska förstå mellan raderna. [...] Det är ju mycket bättre när man får mer information och det är kanske till och med nåt som fungerar bra, då kan man ju skriva det också. Man ser att det här och det här fungerar men det här brister. Då är det lättare att prata med föräldrarna om det.” (Socionomen Birgitta.)

Även socionomen Agneta pratar om vikten av att få en helhetsbild om hur det ser ut runt barnet i orosanmälningarna, eftersom man inte kommer någonstans i förhandsbedömningen när det saknas information. Det som står i anmälan är den bilden av familjen som ska bedömas, och socialtjänsten vet inte mer än det som står i anmälan. “Vi har ju ingen rätt heller att ringa och begära mer information”, säger Agneta. Även socionomen Doris pratar om att anmälningarna är skrivna på så olika sätt. Hon tycker att man ska ha med färre känslor och mer fakta om konkreta situationer.

Socionomen Birgitta tror att det kan finnas mycket frustration hos rektorerna när det aldrig händer något med deras anmälningar. “En del väljer att sluta anmäla och en del fortsätter. Det är bra att fortsätta.” Specialpedagogen Ingela anser också detta, hon förstår inte varför inte socialtjänsten öppnar utredningar. “Man får ju inte strunta i att anmäla bara för att man tänker att det inte händer nånting, vi måste ju fortsätta”. Även specialpedagogen Klara ser att det görs många orosanmälningar, men att det sällan leder till någon insats. Specialpedagogen Lisa tycker att det bara leder till frustration hos förskolan när anmälningarna de gör inte leder någonstans.

Birgitta säger att det är synd att de inte kan vara ute på förskolorna och träffa pedagogerna och eventuellt barnet, eftersom de då skulle få en mycket bättre bild av hur situationen ser ut. “Samverkan är ju väldigt begränsad i ärenden”, anser hon. Socionomen Doris tycker att det kan vara svårt att som utredare hålla koll på vilka som är inblandade i barnets situation från förskolan, och likadant att det måste vara svårt för förskolan att veta vilka på socialtjänsten som arbetar med vad. Även socionomen Cecilia säger att det är ett hinder att inte ha kunskap om varandras verksamheter, eftersom man då kan få svårt att förstå varandra. Socionomerna Cecilia och Doris tror att det kan vara lättare för dem än för förskolan, eftersom utredarna har insyn i alla delar kring barnet, vilket inte förskolan får ta del av. Rektorn Elisabeth uttrycker att det är svårt att få en helhet kring familjerna, eftersom förskolan inte vet hur socialtjänsten jobbar med familjerna. Detta säger också rektorn Frida. “Frågar man så kan dom säga att en insats eller åtgärd pågår, men vi vet inte vad det är för nåt.” Specialpedagogen Ingela säger också att det blir svårt med samverkan när man inte har insyn i varandras verksamheter och att det därför blir svårt med vilka frågor man kan ställa. “Ibland förstår dom inte vårt uppdrag och det finns inte nån samsyn”, säger Ingela. “Sen är det ju så att vi har förväntningar och man tycker så mycket om varann hela tiden, särskilt i stressiga situationer”, säger socionomen Birgitta. Även specialpedagogen Klara pratar om att det finns olika professioner och olika uppdrag från förskolan och socialtjänsten, och att det kan skära sig ordentligt när man inte förstår varandra:

“Vi ser till barnet i första hand, och från socialtjänsten ser man till familjen och då främst vårdnadshavaren, det är min upplevelse. Och då är det svårt att få till ett riktigt bra samarbete. För då kan jag ju kanske se det att det här barnet mår inte väl i den här familjesituationen, och [socialtjänsten] satsar på familjestöd för vårdnadshavarna för att de ska kunna ta hand om sitt barn. [...] Och där har vi olika ingångar.” (Specialpedagogen Klara.)

Även socionomen Cecilia säger att olika professioner har olika sätt att se på saker, vilket kan innebära att inte ta in vad andra professioner anser. Kanske tycker någon att ens egen åsikt är viktigast. I stället för att se vad var och en kan bidra med för att underlätta samverkan så ser

alla till sin egen agenda. "Man har inte riktigt förstått att man kan göra en skillnad om man bara hjälps åt", anser Cecilia.

7.3 Utvecklingsarbete i samverkan med mål att hjälpa barn i utsatt familjesituation

Specialpedagogen Ingela säger att träffarna som sker regelbundet är bra, men att de kan utvecklas genom att ha en dagordning, fasta frågeställningar och att fler från socialtjänsten är med på träffarna. Socionomen Doris säger att det skulle vara bra att ha regelbundna träffar med specialpedagoger och förskolepersonal där man kan diskutera olika frågor allmänt. Genom att träffas i nya sammanhang där diskussion sker allmänt utifrån olika fallbeskrivningar, utan att ha några ärenden eller familjer att arbeta kring, skulle kunna leda till en bättre samverkan sinsemellan, säger socionomen Cecilia. Då blir det mer att arbeta förebyggande och lär känna varandra. Även socionomen Doris skulle vilja träffa förskolepersonalen mer för att få ett ansikte på varandra, vilket skulle göra det lättare att ta kontakt med varandra. "Det där med att träffas tror jag är en viktig del, i alla fall ibland så man har sett varandra", säger hon. Även specialpedagogen Ingela är inne på att regelbundna träffar med socialtjänsten där pedagogerna får träffa dem för att alla ska få en tydligare bild av varandras uppdrag skulle vara en bra utveckling. Socionomerna Doris och Agneta säger att rektor och specialpedagog alltid borde vara med vid anmälningmöten, samt att när information ges till vårdnadshavare om att en anmälan från förskolan kommer göras skulle socialtjänsten kunna vara med. Även specialpedagogen Ingela säger att det skulle vara bra att kunna ha en bättre dialog runt allt, fler träffar, kunna samarbeta mer efter återkoppling så att förskolan kan bjudas in till samtal för att kunna stötta upp barnet på förskolan. Rektorerna Elisabeth och Hanna tar i intervjun upp att det skulle vara bra att ha en kontaktperson från socialtjänsten, en kontinuerlig kontakt, och då jobba tillsammans med de familjer som har behov. I gemensamma möten tillsammans bestämma hur arbetet skulle gå framåt, och besluta vem som ska göra vad. Rektor Elisabeth berättar vidare:

"Att man verkligen gör insatser så att det verkligen händer nånting för nu tycker jag att det bara är så att tiden bara går och det händer ingenting [...] på nåt sätt skulle jag önska att man kunde säga att dom här barnen hade en chans att utvecklas som alla andra barn, men det kan jag inte säga idag. Jag kan inte se några utav dom här barnen att dom kan bli som vem som helst och det tycker jag är beklämmande." (Rektorn Elisabeth.)

Något som kan utvecklas är att som utredare ha mer kontakt med förskolepersonalen än vad det är i nuläget, eftersom mer information då kan ges, säger socionomen Doris. Detta tar även rektorn Elisabeth upp. Hon säger att det skulle vara bra att kunna få mer direktiv från socialtjänsten när de öppnar en utredning, samt att förskolan kan vara behjälplig med mer information som socialtjänsten behöver.

Socionomen Cecilia tror att det skulle vara bra att få mer kunskap om varandras verksamheter för att samverkan ska kunna fungera bättre. Hon säger att det är viktigt att ha kunskap kring varandra, att man vet vad man gör och får förståelse för varandras uppdrag. Hon utvecklar:

"Sen tror jag att vi skulle kunna vara bättre härifrån att ha en mer personlig dialog. Det blir ganska opersonligt att skicka ut ett papper som ska fyllas i till exempel och där skulle man ju kunna ha en dialog mer personligt med förskolan." (Socionomen Cecilia.)

På frågan om hur samverkan fungerar med förskolan svarar socionomen Doris att samverkan överlag fungerar bra, och att det sällan blir något problem när socialtjänsten ber om hjälp från

förskolan. Hon anser dock att förskolan oftare skulle kunna ringa till utredarna för att få information och ställa frågor, vilket de inte gör i så stor utsträckning idag:

“För det är alltid bättre att fråga och ringa än vara i sin egen bubbla och vara irriterad på nåt som man egentligen skulle kunna ringa och fråga om.” (Socionomen Doris.)

Socionomen Birgitta säger att kommunikation sinsemellan är viktigt, och att ringa och rådfråga innan en anmälan sker. Även rektorn Elisabeth uttrycker att det är viktigt att ha en bra kommunikation sinsemellan kring de familjer man jobbar med, “så att man kan känna att vi jobbar tillsammans”.

En tanke från socionomen Birgitta är att om det fanns mer tid skulle socialtjänsten kunna sitta ner med varje förskola och gå igenom konsultationsdokument, anmälningsskyldighet och ha informationsmöten. Orosanmälningarna skulle kunna förbättras genom att socialtjänsten visar olika anmälningar och hur de kan skrivas för att det ska leda till en bra förhandsbedömning. Specialpedagogen Ingela tror också att detta skulle vara bra, så man får information från socialtjänsten om hur de vill att orosanmälan ska skrivas tydligt:

“Det är en viktig roll för specialpedagogen att göra dom [orosanmälningarna] så detaljrika som möjligt. Ibland undrar vi varför de inte öppnat nån utredning, kanske det är det lilla extra som hade räckt för att de skulle öppna.” (Specialpedagogen Ingela.)

Socionomen Cecilia säger att det är viktigt att ha en bra inställning till samverkan. “Vill man samverka så kan man samverka!” Hon framhåller också att det krävs att ledningen tycker att det är viktigt, att det kan vara personbundet men mycket ligger på ledningen och vad de anser. Specialpedagogen Ingela säger att det är viktigt att arbeta övergripande i kommunen, att dokumenten och informationen ser lika ut för alla, kring till exempel olika riktlinjer och orosanmälningar. Socionomen Doris föreslår att ett utredningsteam med olika professioner från olika verksamheter skulle leda till en bättre samverkan, och se en helhet runt barnet på ett annat sätt. Specialpedagogen Klara och rektorn Hanna tror att samverkan skulle kunna utvecklas och förbättras genom att få till stånd att bryta sekretessen mellan olika förvaltningar, och att få med sig vårdnadshavarna så att alla jobbar tillsammans.

På frågan om hur samverkan skulle se ut i den bästa av världar svarar specialpedagogen Lisa att man skulle genuint sätta barnets bästa i fokus, och att när samverkan sker utifrån barnets hela situation med förskola, hemsituation och fritid, får man tillgång till allt barnet gör för att kunna lösa situationen. Specialpedagogen Jessica säger att det viktigaste i samverkan är att det ska bli så bra som möjligt för barnen, samt att det är viktigt att inte vara två läger som motverkar varandra utan att jobba tillsammans. Hon framhåller att det är viktigt att jobba för barnets bästa så att de inte ramlar mellan stolarna, och att det måste finnas sätt att hjälpas åt och att inte allt ska vara så hemligt. Hon vill också att orosanmälningarna från förskolan ska tas på allvar och att det ska vägas in att det är förskolan som anmält. “Det är viktigt att vara ödmjuk inför varandra, lyssna på varandra och försöka göra det bästa för barnens skull, eftersom det är för barnen vi jobbar”, säger socionomen Cecilia. “Att sträva åt samma håll är viktigt. När vårdnadshavarna inte ger samtycke till samverkan hindras samverkan, och eftersom vi jobbar för barnen skulle kanske en lagändring vara något”, funderar Cecilia. Även rektorn Elisabeth och rektorn Greta talar om hur det skulle kunna se ut:

“Det finns så mycket kompetens, både hos oss och i skolan, på socialtjänsten där vi skulle kunna göra jättemycket för dom här barnen och jobba med vårdnadshavarna. [...] Jag tycker det är ett väldigt viktigt arbete, samverkan är ju nödvändigt för annars kommer vi ingenstans”. (Rektorn Elisabeth.)

“Asså det jag tror hade behövts hade varit att vi hade en Skottlandsmodell². Alltså på riktigt en sådan Skottlandsmodell som är i Skottland, inte när det blir nån slags lightvariant som är på föräldrarnas goda vilja. Många vill ju ha hjälp, absolut, men jag tror att det måste bli lagstiftande, att vi mellan myndigheter måste få prata för att det ska bli det bästa för barnet. Det är inte föräldrarnas rätt till barnen, utan det är barnens rätt till sin barndom. Det kan jag ibland känna att så har vi det inte i Sverige, utan det är föräldrarnas rätt till barnen hela tiden. Det tycker jag är synd, det hade kunnat bli så mycket bättre för så många fler barn. Jag tror att det är jättebra att det handlar om barnet och inte föräldrarna.” (Rektorn Greta.)

8. Analys

I detta avsnitt analyseras resultatet med hjälp av teori och tidigare forskning.

8.1 Gestaltning av praktiskt arbete med att hjälpa barn i utsatt familjesituation

I resultatet återges olika sätt att arbeta på för att hjälpa barn i utsatt familjesituation. På förskolan lägger ofta pedagogerna märke till situationer som väcker oro kring ett barn, de pratar då med rektor eller specialpedagog som gör observationer och sedan beslutar om en orosanmälan ska skickas in till socialtjänsten. I dessa fall uppmanas alltid pedagogerna att vara extra uppmärksamma. Ibland sker även samtal med vårdnadshavare innan en orosanmälan skickas, rektorerna och specialpedagogerna kan också ringa och rådfråga socialtjänsten i olika ärenden. Denna framställning av den sociala kontexten i förskolan är något som Wenneberg (2000) även tar upp. Om något frångår den sociala verkligheten i förskolan uppmärksammas detta av pedagogerna. Betydelsen av att pedagogerna tidigt uppmärksammar dessa barn kan kopplas till det Axford och Vashti (2017) samt Lucas och Jernbro (2014) belyser. Informanterna lyfter upp att vid akut oro, som exempelvis misshandel, skickas orosanmälan in direkt utan att observationer skett, vilket kan hänvisas till det Brodin (2009) och Söderman och Jackson (2011) betonar om vikten av att uppmärksamma tecken och som vuxen reagera i situationer som väcker oro.

Det praktiska arbetet med orosanmälningar på förskolorna framställs i resultatet att rektor eller specialpedagog skriver orosanmälan med hjälp av förskolepersonalen. Specialpedagogerna kan bidra med det som de sett i observationer. Eftersom förskolepersonalen är de som träffar barnen regelbundet, och känner familjerna, blir deras uppgifter betydande i orosanmälan. För att skydda personalen är det alltid rektor och/eller specialpedagog som skriver under anmälan. Sedan skickas orosanmälan in till socialtjänsten som får ta ställning till om en utredning ska göras. Detta kan härledas till Coccozza m.fl. (2007) som betonar vikten av att professionella tar sin anmälningsplikt på allvar. Författarna uppmärksammar också att orosanmälan ofta inte sker av olika anledningar, men detta är inget som informanterna lyfter upp. De framhåller i stället att orosanmälningar sker när det måste och att detta är något de arbetar med.

---

² Skottlandsmodellen Getting it right for every child (GIRFEC) är en modell från Skottland framtagen för att bland annat underlätta och främja samverkan mellan olika aktörer, med syfte att förbättra och främja barns och ungas välbefinnande. Utgångspunkten är att med tidiga insatser nå barnet och samverka med fokus på barnets bästa, genom ett gemensamt ansvar och en helhetssyn på barnet tillsammans arbeta kring de behov som finns. Att redan som nyfödd följas av professionella ökar möjligheten att tidigt kunna identifiera riskfaktorer och därmed tidigt kunna sätta in insatser för att förhindra negativa konsekvenser (Coles, Cheyne, Rankin & Daniel 2016).

Informanterna framställer hur arbetet på socialtjänsten ser ut när de fått in en orosanmälan. Först genomförs en förhandsbedömning där även en skyddsbedömning görs, personalen utreder om det finns någon verklig oro för barnet. Detta sker genom att en kontakt tas med familjen som får bemöta det som står i anmälan, och sedan tas beslut om en utredning ska göras. Tas det beslutet görs en utredning av familjen, då tas kontakt med personer i familjens närhet för att få information om hur barnet har det. Sedan vägs all information in och en bedömning görs av vad det finns för behov i familjen. Samverkan mellan förskola och socialtjänst sker ofta med ett konsultationsdokument där förskolan ska beskriva hur barnets tillvaro ser ut, och vad de har lagt märke till exempelvis angående trygghet och samspel. På socialtjänsten arbetas det därefter vidare med utredningen för att se vilka behov av stöd som finns i familjen, om det behöver ske en omplacering av barnet på grund av misshandel eller om tvångsåtgärder behöver sättas in till exempel, vilket går i linje med det som både Axford och Vashti (2017), Brodin (2009), Eriksson och Näsman (2009) och Loomis (2018) lyfter angående barnens behov av stöd utanför familjen och tidiga insatser för barn som erfarit trauma.

8.2 Gestaltning av samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation

Förskolorna har anmälningsplikt till socialtjänsten när de ser tecken på oro kring ett barn, och de informanter som intervjuats säger att de ofta skickar in orosanmälningar, trots att det inte är en rolig del av arbetet. Detta kan härledas till Brodin (2009) och Cocozza m.fl. (2007) som betonar vikten av att ta anmälningsplikten på allvar. Även Svensson m.fl. (2015) belyser detta, de lyfter dock att förskolepersonal endast anmäler ett fåtal av de misstankar som finns kring barn som far illa. Informanterna återger också att det är tröstlöst att skicka in orosanmälningar eftersom det så sällan sker någon återkoppling från socialtjänsten, vilket Sorbring och Bolin (2017) lyfter upp när de skriver att anmälningsbenägenheten minskar om pedagoger har en misstro till att socialtjänsten kan hjälpa barnet.

Den vanligaste samverkansrutinen som finns mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatt familjesituation är när en orosanmälan har gjorts eller ska göras. Specialpedagogerna och rektorerna kan ringa till socialtjänsten för rådfrågning i olika fall, vilket kan härledas till Bolin (2015) som poängterar att samverkan kring barn i risksituationer är av stor vikt. Efter att anmälan har gjorts samverkar socialtjänsten i vissa fall med de rektorer och specialpedagoger som gjort anmälan, för att få mer information eller delta i möten. Informanterna poängterar att det vore bra att få återkoppling kring om anmälan tagits emot samt vad som görs, vilket de återger inte sker så ofta. Detta är dock något som en anmälningsskyldig har rätt att få veta. Samverkan anses vara begränsad på grund av sekretessen eftersom socialtjänsten enbart får prata med anmälaren om själva anmälan och ställa kompletterande frågor kring den. Detta faktum kring samverkan är något som både Danermark m.fl. (2014) och Farmakopoulou (2002) tar upp. Enligt Lotia och Hardy (2008) är olika maktyttringar i samverkan omöjligt att undkomma, om någon part är svagare i samverkan kan det leda till sårbarhet. Basic (2018) framställer att samverkan är viktigt men att konflikter är vanligt förekommande.

Informanterna återger olika sätt på hur de arbetar med utsatta barn, och de lyfter att de inte alltid ser positivt på varandras professioner, då de uttrycker negativa aspekter som försvårar samverkansdimensionerna kring dessa barn. Till exempel har informanterna beklagat sig över hanteringen av orosanmälan från förskolorna, då de saknar återkoppling från socialtjänsten på de anmälningar som gjorts, om de tagits emot eller om en utredning ska eller har öppnats. Informanterna framhåller att det är de själva, som skickat in anmälan, som får "ligga på" för att få någon information från socialtjänsten, och det uttrycker de är beklagligt. Detta går att jämföra med det som Andersson m.fl. (2011), Cocozza m.fl. (2007), Englund (2017) och Sorbring och

Bolin (2017) belyser när de skriver om anledningarna till att så få anmälningar görs. Även Söderman och Jackson (2011) tar upp detta fenomen när de i sin studie belyser att även barnhälsovården saknar återkoppling från socialtjänsten. Bristen på återkoppling från socialtjänsten verkar därmed vara återkommande oavsett vilka verksamheter som samverkar med socialtjänsten.

Även från socialtjänstens håll kommer negativa samverkansdimensioner fram. I resultatet framställs att orosanmälningarna är skrivna på olika sätt, vissa är utförligt skrivna medan andra bara innehåller några rader. Om det saknas information så blir det en svårighet för socialtjänsten att kunna göra en bedömning. Informanterna framhåller att det är viktigt att kunna få en helhetsbild kring barnet som orosanmälan rör. Dessa aspekter belyser också Bolin (2011) och Willumsen (2006) när de tar upp vikten av kompetens, färdigheter och att få en ökad förståelse för varandras kunskapsområden. Det går även att jämföra med det Toros och Tiirik (2016) uppmärksammar om att pedagoger känner en osäkerhet och okunskap i vad som ska anmälas.

Informanterna har uppmärksammat vikten av förståelse för varandras verksamheter, och att jobba tillsammans mot samma mål för att få en gynnsam utveckling i familjerna de jobbar kring. Detta stämmer överens med det Lotia och Hardy (2008) belyser om att det i samverkan är viktigt att nå nya vägar för att lösa problem i stället för att arbeta på varsitt håll. Informanterna lyfter att sekretessen ställer till det för samverkan, och de hoppas att en ändring kommer ske framöver, kanske när barnkonventionen blir lag. Brodin (2009) belyser att det ibland tycks finnas svårigheter att följa barnkonventionens intentioner. Informanterna återger att vårdnadshavarnas samtycke ses som både ett hinder och en möjlighet i samverkan. Ger vårdnadshavarna sitt samtycke finns stora möjligheter att hjälpa familjen i de olika verksamheterna, men om samtycke inte ges försvåras samverkan betydligt. Liknande resonemang kring svårigheterna med samverkan har uppmärtsammats av Bolin (2011), Cocozza m.fl. (2010), Farmakopoulou (2002), Löfström (2010) och Willumsen (2006).

I resultatet återges av specialpedagoger och rektorer att socialtjänsten inte alltid ser till barnens bästa, utan att de mer ser till familjens bästa eller vad som socialtjänsten anser vara prioriterat. Informanterna hoppas att detta ändras när barnkonventionen blir lag, och att samverkan mellan förskola och socialtjänst även kommer påverkas i en positiv riktning när detta sker. Detta kan härledas till Brodin (2009) som skriver att skulle medlemsstaterna leva upp till barnkonventionens mål så skulle livet troligen kunna se ut på annat sätt för många barn än vad det gör idag. Informanterna lyfter att de tror att det skulle gå lättare att bryta sekretessen sinsemellan om alla ser till barnkonventionens formuleringar, eftersom de då kan få mer återkoppling kring de barn som har behov av mer stöd, samt att det då ges möjligheter att arbeta tillsammans på ett nytt sätt som inte fungerar när sekretessen blir ett hinder. Hindberg (2006) uppmärksammar att samverkan setts som en lösning för att komma över olika problem som till exempel ansvarsuppdelning mellan olika myndigheter, men eftersom lagstiftningen inte följt samma riktning så kvarstår ändå problemen, vilket informanterna tar upp. Cocozza m.fl. (2010) belyser att det finns ett behov att se över barnskyddet.

Hinder som informanterna uppmärksammat är hur en orosanmälan kan ställa till det i förskolans relation med familjen, varför förskolan väljer att inte alltid göra en orosanmälan. Det poängteras dock av informanterna att anmälningsplikten är viktig, och att inte låta bli att göra en orosanmälan av skälet att familjen tappar tilltron till förskolan. Förskolorna framhåller också att eftersom socialtjänsten inte alltid tar deras anmälningar på allvar, kanske de slutar att skicka in orosanmälningar. Detta kan jämföras med det som Brodin (2009) och Cocozza m.fl. (2007) belyser när de förklarar varför orosanmälningar så sällan görs. Fenomenet lyfts också av Svensson och Jansson (2008). Det framkommer i resultatet att det finns en förståelse hos

socialtjänsten för hur förskolan känner kring att de inte får ta del av vad som händer kring anmälningar som skickas in, och att de kan mötas av irriterade vårdnadshavare som kommer till förskolan. Ett förslag på förändring kring detta är att vara tydlig på anmälan att anmälaren måste få en återkoppling från socialtjänsten så att förskolan får chans att förbereda sig på att möta dessa vårdnadshavare. Detta kan härledas till det Stensmo (2007) lyfter upp om att lära av varandra genom kommunikation.

I resultatet framställs att det sker samordningsträffar mellan förskola och socialtjänst några gånger per termin, där diskuteras det allmänt om situationen på förskolorna. Detta är ett sätt att förbättra samverkan och för de olika professionerna att få en förståelse för varandra. Informanterna betonar att det blir ett resursslöseri när inte verksamheter samordnas så att de kan jobba tillsammans med gemensamma problem. Detta kan jämföras med Cropper m.fl. (2008) och Lotia och Hardy (2008) som beskriver vad samverkan handlar om och hur den kan bli effektiv mellan olika organisationer. Informanterna lyfter upp att det behövs en helhetssyn och att det ska samverkas för att gynna barnet. Det är svårt att förstå varandras olika verksamheter när det inte finns möjlighet att träffas mer, att kunskapen om varandras olika verksamheter inte finns och information inte får ges ut hur som helst. Informanterna påpekar att "de andra" ser till sin egen agenda och tycker att ens egen åsikt är viktigast, i stället för att underlätta samverkan och se till barnets bästa i första hand. Liknande resonemang märks hos Englund (2017) som belyser aspekter som bedömts främja en utveckling av samverkan. Lotia och Hardy (2008) betonar att hur samverkansparterna ser på samverkan, om det anses vara positivt eller negativt, har betydelse för hur samverkan fungerar.

Annan samverkan som sker är där olika professioner samarbetat för att utbilda förskolepersonal i hur socialtjänstens och specialpedagogernas arbete går till, eller där socialtjänsten själva kommit till förskolor för att berätta om sitt arbete, bland annat om vilken skyldighet socialtjänsten har. Där ges pedagogerna möjlighet att ställa frågor om arbetet kring orosanmälningar och annat. Detta kan härledas till socialkonstruktivismen, och det Burr (2015), Stensmo (2007) och Wenneberg (2000) lyfter om hur människor lär av varandra och tillsammans skapar normer och regler. I resultatet framkommer att informanterna skulle vilja vara ute mer i varandras verksamheter, för att kunna få en bättre bild av hur situationerna för barnen ser ut. Eftersom denna möjlighet inte finns, bland annat på grund av tidsbrist och sekretess, blir det svårt att samverka sinsemellan. Detta kan jämföras med det Aarts och Holm (2010), Andersson m.fl. (2011) och Danermark m.fl. (2014) lyfter upp och återger att det är viktigt att ha en gemensam samsyn kring problemet. Socialtjänsten har ofta mer information om familjerna som inte förskolan får ta del av, och när insynen i varandras verksamheter inte finns på det sätt som behövs. Det finns också olika ingångar i arbetet med familjerna, varje person prioriterar vad hen själv tycker är viktigast utifrån den information hen har tillgång till. Detta lyfter också Danermark m.fl. (2014) och Farmakopoulou (2002) upp och återger förklaringar till varför samverkan försvåras. Informanterna framhåller att olika professioner ser saker på olika sätt, och i stället för att se hur de kan bidra till att samverkan förbättras och att det går att göra skillnad tillsammans så går alla sin egen väg. Detta kan jämföras med det Wenneberg (2000) lyfter att vid samspel med andra får individen olika roller som kommer med förväntningar på hur man ska handla i olika situationer.

8.3 Gestaltning av utvecklingsarbete i samverkan med mål att hjälpa barn i utsatt familjesituation

Det finns en vilja att få till en bättre samverkan sinsemellan. I resultatet framställs flera förslag till hur samverkan kan förbättras, bland annat genom fler gemensamma träffar, diskussioner utifrån fallbeskrivningar där man gemensamt kan komma överens, göra alla verksamheter

delaktiga vid anmälningssmöten, samarbeta tillsammans för att informera vårdnadshavare samt få mer kunskap om varandras verksamheter. Allt detta skulle vara för att se till att det enskilda barnet får det bättre och kan stöttas på nya sätt. Dessa samverkansdimensioner uppmärksammas av Stensmo (2007). Bolin (2011) betonar att genom fördjupade diskussioner om barn kan det gå att få en ökad förståelse för varandras kunskapsområden. Det som anses vara sunt förnuft ska inte tas för givet utan istället ifrågasättas, vilket både Burr (2015) och Wenneberg (2000) uppmärksammat vilket kan implementeras på samverkan. Lotia och Hardy (2008) påpekar att individen är påverkad i sin samverkansroll av den bakgrund individen har och skriver att den komplexitet som finns i samverkan kan användas till att göra något bra. Informanterna lyfter att informationsträffar där personer träffas för att samverka kan leda till förebyggande arbete, då de får möjlighet att lära känna varandra, och utveckla bilden av vad de olika yrkesrollernas uppdrag innebär, så att det blir lättare att ta kontakt sinsemellan i olika frågor.

Informanterna återger vikten av kommunikation sinsemellan. Genom kommunikation går det att slippa irritation och i stället känna en delaktighet i att jobba tillsammans mot samma mål. I resultatet framkommer att det verkar finnas en vilja till att få till en bättre samverkan för att det ska bli så bra som möjligt för alla inblandade, till exempel att socialtjänsten kan stötta förskolorna i det som är viktigt från socialtjänstens håll, och förskolorna kan kommunicera till socialtjänsten hur de tänker i olika frågor. Detta är något som Andersson m.fl. (2011) också poängterar. Om det finns kommunikationssvårigheter kan det leda till missförstånd. Även Stensmo (2007) uppmärksammar vikten av kommunikation, eftersom att i kommunikation utformas gemensamma uppfattningar. Informanterna lyfter att tidsbristen är ett problem, hade det funnits mer tid skulle till exempel socialtjänsten kunna komma till varje förskola för att gå igenom gemensamma frågor.

Ett förslag som inkommit från informanterna är att ha möjlighet till ett samverkansteam med olika professioner från olika verksamheter, som ser en helhet runt barnet på ett nytt sätt. Här framhålls hur viktigt det är att ledningen för de olika verksamheterna också har en vilja till samverkan, och att det kommer till stånd att kunna bryta sekretessen sinsemellan, och samarbeta med vårdnadshavarna mot gemensamma mål. Detta går i linje med det Farmakopoulou (2002) lyfter om att det saknas möten mellan professionerna. Det Aarts och Holm (2010) belyser om att lära av varandras synsätt kan också implementeras här. Detta är något som även Willumsen (2006) framställer flera aspekter kring, till exempel att organisatoriska faktorer påverkar tvärprofessionella samverkansmöjligheter. Informanterna belyser vikten av att arbeta övergripande i varje kommun så att dokument och information ser lika ut för alla anställda i kommunen, samt att riktlinjerna i olika frågor ser likadana ut. Detta kan härledas till det Farmakopoulou (2002) uppmärksammar kring hämmande faktorer i samverkan, samt det Basic (2018) lyfter om vikten av gemensamma administrativa, ekonomiska och politiska förvaltningar.

Informanterna betonar vikten av att se till barnens bästa, och att det är för barnens bästa de arbetar. Genom en fungerande samverkan där huvudfokus är just barnens bästa jobbar alla tillsammans och hjälps åt. Det krävs en ödmjukhet inför varandras professioner, att sträva åt samma håll och göra det bästa för barnen. Det anses finnas mycket kompetens sinsemellan, och genom samverkan kan den komma till nytta för barnen och deras familjer. Eftersom samverkan hänger mycket på att vårdnadshavarna ger sitt samtycke till samverkan, föreslår flera informanter att det vore bra med en lagändring, för barnens skull. Det framhålls hur oerhört viktigt det är att det är barnens rätt till sin barndom som ska gälla, och inte vårdnadshavarnas rätt till sina barn, och att det därför måste till en ny lagstiftning där verksamheterna verkligen kan prata sinsemellan med barnens bästa som utgångspunkt. Detta kan jämföras med vad Bolin

(2011) lyfter om att skapa förutsättningar för barnen, och beroendet som verksamheterna har sinsemellan. Det Axford och Vashti (2017) belyser om hur viktigt det är med tidiga insatser går också att implementera på det informanterna återger om barnens bästa. Om barnens bästa finns i åtanke betonar informanterna vikten av att samverka utifrån barnets hela situation, med förskola, hem och fritid, så att det blir lättare att lösa situationen för barnet. Det betonas också hur viktigt det är att sträva åt samma håll och att inte motverka varandra i samverkan, utan i stället jobba tillsammans.

9. Diskussion

I följande avsnitt diskuteras inledningsvis studiens resultat utifrån kunskap som presenterats i inledning och bakgrund. Sedan diskuteras metodvalen utifrån de hinder och metodologiska fenomen som funnits under arbetets gång. Slutligen redovisas specialpedagogiska implikationer och förslag på vidare forskning.

9.1 Resultatdiskussion

I detta stycke diskuteras kring orosanmälningar och anmälningsplikt samt återkoppling till detta. I analysen återges att arbetet kring orosanmälningar och pedagogers anmälningsplikt är en stor del av samverkan mellan förskola och socialtjänst. När förskolan finner oro för ett barn kontaktar de ofta socialtjänsten för rådfrågning kring hur de ska gå vidare. Sedan skickas en orosanmälan in och socialtjänsten tar över och beslutar om de ska gå vidare. Det är viktigt att ha barnens bästa i åtanke vid samverkan, för att kunna ge barn det stöd de är i behov av i komplexa situationer (Jakobsson & Lundgren 2013; Regeringskansliet 2006). Det gemensamma målet vid samverkan ska vara att göra det så bra som möjligt för varje enskilt barn (Backlund 2008; Jakobsson & Lundgren 2013). Barn som far illa har behov av särskilt stöd från samhällets sida (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007), vilket framställs i analysen. Dock råder det oenighet i hur stödet ska se ut, eftersom det finns olika sätt att stötta familjerna på i de olika verksamheterna. En förutsättning för att ge utsatta barn skydd och stöd är att förskolepersonalen använder sin anmälningsplikt och anmäler sin oro eftersom socialtjänsten inte har de naturliga kontakterna med barnen och deras vårdnadshavare, vilket kan härledas till Coccozza (2013), Jakobsson och Lundgren (2013), Leviner (2011), SFS 2001:453, SOU 2001:72, SOU 2010:95 och Svensson (2013). Coccozza (2013) lyfter att det är låg rapportering från förskolan. I analysen uppmärksammas detta dock inte av informanterna eftersom orosanmälningar görs när det måste och är något som det arbetas med kontinuerligt. Det lyfts i analysen att orosanmälningarna skrivs på olika sätt, vissa är mer utförliga medan andra är fåordiga, vilket gör det svårt för socialtjänsten att göra en bedömning. Ämnet återkoppling är återkommande i analysen, och det är något som ofta saknas i samverkansarbetet. Eftersom förskolan inte alltid vet hur ett barn har det hemma kan det vara svårt att tillgodose dessa barns särskilda behov. Killén (2014) lyfter att förskolan borde få ha en aktiv roll som samverkanspartner till socialtjänsten både under anmälnings- och utredningstiden. Socialtjänsten ska arbeta för att barn och unga växer upp under trygga förhållanden samt främja en gynnsam utveckling, arbeta förebyggande för att motverka att barn far illa samt samverka med andra samhällsorgan (SFS 2001:453).

I denna del diskuteras positiva och negativa aspekter kring samverkan. Något som uppmärksammas i analysen är att informanterna är positiva till att få en bättre samverkan. Dock finns det många negativa aspekter kring samverkan som gör att det blir svårt att samverka på det sätt man helst vill, till exempel är sekretessen ett stort hinder. Germundsson (2011) belyser att skillnader i sekretessen och informationsöverföring utgör en svårighet för samverkan. Även Axelsson och Bihari Axelsson (2013), Backlund (2008), Basic (2012), Blomqvist (2012), Danermark (2000), Danermark (2004), Danermark och Kullberg (1999), Grape (2006) och

Sorbring och Bolin (2016) uppmärksammar att sekretessen kan ställa till det i samverkansarbetet, och visar även på andra faktorer till svårigheter med samverkan, såsom till exempel lagar, regelverk och svårigheter i att verkställa politiska beslut. Ett förslag som framställts i analysen är att en lagändring för barnens skull vore bra då samverkan idag försvåras av att det krävs samtycke från vårdnadshavare för att kunna samverka kring sekretessbelagd information. Något positivt som lyfts är att det finns en vilja till att vara ute mer i varandras verksamheter, men det är svårt att få till bland annat på grund av tidsbrist. Informanterna lyfter också varandras kompetens som kan komma till nytta för barn och deras familjer. Det ges flera förslag i analysen till hur en bättre samverkan kan komma till stånd, så att det enskilda barnet kan få det bättre. Exempel är att genom gemensamma träffar få en ökad tilltro till varandra, och att det känns bekvämare att sedan kontakta varandra när olika frågor kommer upp. Detta skulle kunna leda till en bättre samverkan, att deltagarna lär känna varandra och får mer kunskap och en tydligare bild av varandras uppdrag. För att kunna få en fungerande samverkan måste det finnas en samsyn, gemensam värdegrund samt tillit och respekt för varandras kompetens och uppdrag (Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen 2007; Socialstyrelsen 2013). I analysen uppmärksammas att det är viktigt att vara lyhörda inför varandras olika kunskaper, samtidigt som det är viktigt att kunna kommunicera och förstå varandra. Den irritation och okunskap som finns sinsemellan kan bero på att man inte förstår varandras verksamheter. I samverkan sker möten och kommunikation och bemötandet av varandra påverkas av det förhållningssätt och den människosyn varje individ utgår ifrån (Backlund 2008; Grape 2006; Jakobsson & Lundgren 2013). Om professionella hamnar i konflikt runt samverkan kan det leda till att barnen och deras vårdnadshavare inte får det stöd som behövs (Basic 2012; Christensen & Hildingson Boqvist 2009; Huxham & Vangen 2005; Sorbring & Bolin 2016).

I stycket som följer diskuteras barnens bästa, vilket är något som betonas mycket i analysen. Om man i samverkan har barnens bästa i fokus så jobbar alla tillsammans för att det ska bli möjligt. Det uppmärksammas att det är svårt att se till barnens bästa när det är vårdnadshavarna som sitter på samtycket för att detta ska bli verklighet. Det föreslås att en lagändring vore på sin plats, och att detta borde ske när barnkonventionen blir svensk lag 1/1–2020 (SKL 2019). I barnkonventionen kan utläsas att barnets bästa alltid ska komma i främsta rummet (Regeringskansliet 2006). Även skollagen (SFS 2010:800) belyser att hänsyn ska tas till barnets bästa. Barnkonventionen ska vara vägledande för förskolan och socialtjänstens arbete (Jakobsson & Lundgren 2013; Svensson 2013). Den ska också vara central i all samverkan kring barn. Det betonas i analysen att det är barnets rätt till sin barndom som ska gälla, och inte vårdnadshavarnas rätt till sina barn. Förskolan lyfter att socialtjänsten inte alltid ser till barnens bästa, utan i stället ser till familjens bästa, vilket inte alltid innebär att det blir bäst för det enskilda barnet. I lagstiftningen finns ingen skrivning om vad som avses med barnets bästa och hur det ska tolkas, utan att det måste övervägas för varje enskilt fall vad som är bäst för barnet på kort och lång sikt (Christensen & Hildingson Boqvist 2009; Hindberg 2006; Leviner 2011; Ljusberg 2008). Att ta ställning för barnet ska vara samhällets första prioritet (Brodin 2008), samt att vid samverkan utgå från barnperspektivet och ha fokus på de behov barnen har istället för på de problem som barnet har (Skolverket 2010). I analysen lyfts att socialtjänst och förskola borde kunna få kommunicera med varandra utifrån barns bästa.

9.2 Metoddiskussion

Syftet med studien är att genom analys av intervjuer med specialpedagoger, rektorer och socionomer få fram ny kunskap om hur det praktiska arbetet och samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatta familjesituationer gestaltas. Den metod som använts i studien är kvalitativ metod i form av intervjuer (Dahmström 2011). Syfte och frågeställningar

styrde valet av metod, då den befanns lämpligast. Urvalet av informanter skedde inte slumpmässigt utan ett medvetet val av informanter gjordes utifrån deras yrkesroller. Informanterna kontaktades via e-post. Svårigheter som uppstod i detta var att många tillfrågade informanter inte svarade på e-posten, vilket innebar att vi fick söka i ett större område innan vi fick tag på det antal informanter som vi kände var nödvändigt för studien. En del av de tillfrågade informanterna svarade på e-posten, men uppgav att de inte arbetade med samverkan alls, vilket vi fann överraskande. En del hade inte heller tid till att genomföra intervju, vilket är förståeligt då de flesta intervjuer skulle göras i maj och juni månad då det är som mest att göra i de olika verksamheterna inför sommarsemestern. De flesta tillfrågade fick vi dock inte något svar från överhuvudtaget, vilket var förvånande.

Intervjuerna delades upp sinsemellan, det var en intervjuare med vid varje intervjutillfälle. Alla informanter intervjuades enskilt, utom två specialpedagoger som intervjuades tillsammans. Genom att dela upp intervjuerna gavs mer tid till att utforma arbetet då inte båda intervjuade samtidigt. Vi tog sedan del av varandras intervjuer när de transkriberats. Under intervjuerna använde vi samma intervjuguide, vilket strukturerade genomförandet av intervjun (Kvale & Brinkmann 2014). Intervjuguiden togs fram i förväg och var ett stöd för ordningsföljden. Vi upptäckte vid intervjutillfällena att många frågor gick in i varandra, och det blev en del upprepningar från informanterna. Dock var informanterna flexibla och kunniga och kunde besvara frågorna utförligt ändå. För att inte få samma problem vid framtida intervjuer funderar vi över om det kan vara bra att göra en provintervju först, för att se så att frågorna fungerar vid intervjutillfället. Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015) ger ett exempel när intervjufrågorna gett motsatt effekt, att frågorna inte varit tillräckligt många eller utförliga så intervjuaren inte fått med sig allt hen vill. Då lär sig intervjuaren att utveckla följdfrågorna till nästa intervjutillfälle. Det är dock viktigt att även återkomma med dessa följdfrågor till den första informanten, så att inte materialet blir ofullständigt. Dahmström (2011) skriver att det är nödvändigt att göra en provundersökning för att se vilka frågor som kan tas bort. Det är viktigt att frågorna alltid är kopplade till frågeställningarna som finns med i undersökningen. Helst ska den som gör provundersökningen tillhöra den målgrupp som man vänder sig till.

När resultatet skulle sammanställas fann vi att informanterna gett utförliga svar på frågorna, och det fanns ett gediget underlag att använda. Detta kan bero på att vi använde oss av just intervju, där möjligheten fanns att förklara oklarheter kring frågorna och ställa följdfrågor (Dahmström 2011). Många informanter hade liknande tankar om olika frågor, oberoende av yrkesgrupp, vilket ansågs vara positivt då de vill arbeta mot liknande mål och verkar ha en gemensam samsyn. Det upptäcktes också att informanterna såg liknande problem i arbetet med samverkan oberoende av yrkesgrupp.

Studiens trovärdighet höjs genom att i resultatet använda sig av citat från informanterna, vilket ger möjlighet för läsaren att bilda sig en egen uppfattning (Bryman 2018). Detta har gjorts i vår resultatredovisning, då både kortare och längre citat använts. Trovärdigheten ökas också genom att informanterna har olika yrkesbakgrund.

9.3 Specialpedagogiska implikationer

I resultatet framkommer det att alla informanter anser att samverkan behöver utvecklas, den fungerar inte så bra som informanterna vill, främst på grund av sekretessen men även tiden som inte räcker till och kommunikation som inte fungerar. När vi sökte informanter fick vi en del svar som uttryckte att de inte arbetar med samverkan, vilket förvånade oss eftersom det är något som krävs enligt både skollag (SFS 2010:800) och socialtjänstlag (SFS 2001:453). Det största hindret till att samverkan ska kunna ske, enligt informanterna, är att vårdnadshavare inte ger

sitt samtycke till samverkan, vilket försvårar arbetet för socialtjänsten och förskolorna. Många av informanterna kommer med förslag på hur samverkan kan förbättras sinsemellan. Utifrån det specialpedagogiska fältet märks att samverkan mellan förskola och socialtjänst är något som behövs, för att skapa bra förutsättningar för alla barn. Förskolan har en viktig roll i att vara engagerade vuxna för barn som inte får sina behov tillgodosedda i den egna familjen och behöver skapa trygghet någon annanstans än i hemmet (Killén 2007). En del informanter lyfter frågan om hur samverkan kommer förändras i och med att barnkonventionen blir svensk lag den 1/1–2020 (SKL 2019), och hoppas att det kan ske en förändring då. Att samverkan mellan socialtjänst och förskola är något som är viktigt framkommer tydligt. Specialpedagoger kan vara länken mellan förskola och socialtjänst, och ge förslag på förbättringar i båda riktningar, till exempel i utarbetandet av orosanmälningar. I examensförordningen för specialpedagoger (SFS 2017:1111) står det att en av specialpedagogens färdigheter ska vara att vara en kvalificerad samtalspartner och rådgivare för kollegor, föräldrar och andra berörda, samt genomföra uppföljning och utveckling av det pedagogiska arbetet för att kunna möta behoven hos alla barn. I utvecklingen av samverkansarbetet mellan förskola och socialtjänst är det detta som behövs. Vad gäller sekretessen är det svårt att ändra på den så länge som det inte sker en lagändring. Tills dess är det viktigt att alla som är delaktiga i samverkan gör sitt yttersta för att få det att fungera, till exempel genom att kommunicera bättre. Vi hoppas att samhällets olika instanser tar hänsyn till barnkonventionen, och verkligen ser till barnens bästa.

9.4 Förslag på vidare forskning

Eftersom studien handlar om samverkan mellan förskola och socialtjänst, och tar upp en del hinder som exempelvis sekretess sinsemellan skulle det vara intressant att göra en uppföljande studie efter att barnkonventionen blivit lag, för att se om informanterna anser att samverkan har förbättrats med de nya riktlinjerna som kommer med barnkonventionen, samt om det skett någon förändring i kravet gällande samtycke från vårdnadshavare.

Informanterna har en vilja till att samverka mer och kommer med flera förslag på hur samverkan kan utvecklas, men eftersom ingen tar initiativ till att detta ska ske, så händer inte så mycket med det. Det skulle därför också vara intressant att se hur en samverkan kan utformas med tydliga riktlinjer från en samverkansvillig ledning.

Referenslista

Aarts, Clara & Holm, Marta. (2010). Barnhälsosteam: ett exempel på framgångsfaktorer för god samverkan kring förebyggande arbete för barn. *Socialmedicinsk tidskrift*. 4/2010, s. 274–281.

Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (2015). "Akademiskt skrivande". I Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Andersson, Johanna, Ahgren, Bengt, Bihari Axelsson, Susanna, Eriksson, Andrea & Axelsson, Runo. (2011). Organizational approaches to collaboration in vocational rehabilitation—an international literature review. *International Journal of Integrated Care*. 11/2011. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3225240/>. (Hämtad 2019-05-03).

Axelsson, Runo & Bihari Axelsson, Susanna. (2007). *Folkhälsa i samverkan mellan professioner, organisationer och samhällssektorer*. Lund: Studentlitteratur.

Axelsson, Runo & Bihari Axelsson, Susanna. (2013). Samverkan som samhällsfenomen - några centrala frågeställningar. I Axelsson, Runo & Bihari Axelsson, Susanna (red.). *Om samverkan - för utveckling av hälsa och välfärd*. Lund: Studentlitteratur.

Axford, Nick & Berry, Vashti. (2017). Perfect Bedfellows: Why Early Intervention Can Play a Critical Role in Protecting Children - A Response to Featherstone et al. (2014) 'A Marriage Made in Hell: Child Protection Meets Early Intervention'. *British Journal of Social Work*. Volume 48, Issue 1, January 2018, s. 254-273.

Backlund, Åsa. (2008). "De är som en handbok i kommunikation": Utvärdering av Skol- och Familjeteamet i Sollentuna. Stockholm: Stockholms universitet, Institutionen för socialt arbete.

Basic, Goran. (2012). *Samverkan blir kamp. En sociologisk analys av ett projekt i ungdomsvården*. Lund: Lunds universitet.

Basic, Goran. (2018). Successful Collaboration in Social Care Practice: Beneficial Success Points of Interest for the Young Person in Swedish Juvenile Care. *Journal of Comparative Social Work*. Vol. 13, issue 2, s. 56-77.

Blomqvist, Camilla. (2012). *Samarbete med förhinder - om samarbete mellan BUP, socialtjänst, skola och familj*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet; Institutionen för socialt arbete.

Bolin, Anette. (2011). *Shifting Subordination Co-located interprofessional collaboration between teachers and social workers*. Diss. Göteborg: Göteborgs universitet; Institutionen för socialt arbete.

Bolin, Anette. (2015). Children's agency in interprofessional collaboration. *Nordic Social Work Research*. Vol. 5, 1/2015, s. 50–66.

Brodin, Jane. (2008). Barn av sin tid. I Brodin, Jane. (red.) *Barn i utsatta livssituationer*. Malmö: Gleerups.

- Brodin, Jane. (2009). Barn i utsatta miljöer och livssituationer. *Socialmedicinsk tidskrift*. Vol. 86, 2/2009, s. 185–191.
- Bryman, Alan. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Upplaga 3. Stockholm: Liber.
- Burr, Vivien. (2015). *Social constructionism*. Hove: Routledge, New York: Routledge.
- Cocozza, Madeleine. (2013). *Barn far illa! En analys av bristerna i samhällets familjebygge*. Stockholm: Carlssons bokförlag.
- Cocozza, Madeleine, Gustafsson Per A. & Sydsjö, Gunilla. (2007). Who suspects and report child maltreatment to Social Services in Sweden? Is there a reliable mandatory reporting process? *European Journal of Social Work*. 10:2, s. 209-223.
- Cocozza, Madeleine, Gustafsson, Per A & Sydsjö, Gunilla. (2010). Child protection in a family-service organisation - What is the outcome for maltreated children? *Children and Youth Services Review*. Vol. 32, issue 7, s. 922–928.
- Coles, Emma, Cheyne, Helen, Rankin, Jean & Daniel, Brigid. (2016). Getting It Right for Every Child: A National Policy Framework to Promote Children’s Well-being in Scotland, United Kingdom. *The Milbank Quarterly*. Vol. 94, No. 2, s.334-365.
- Christensen, Rita & Hildingson Boqvist, Anna Karin. (2009). *Att leva i en utsatt situation – med barnet i fokus*. Lund: Studentlitteratur.
- Cropper, Steve, Ebers, Mark, Huxham, Chris & Smith Ring, Peter. (2008). “Introducing inter-organizational relations”. I Cropper, Steve, Ebers, Mark, Huxham, Chris & Smith Ring, Peter, *The Oxford handbook of inter-organizational relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Dahlberg, Cristina & Forssell, Anne. (2006). *BBIC i praktiken – att knäcka koden*. Lund: Studentlitteratur.
- Dahmström, Karin. (2011). *Från datainsamling till rapport – att göra en statistisk undersökning*. Lund: Studentlitteratur.
- Danermark, Berth & Kullberg, Christian. (1999). *Samverkan. Välfärdsstatens nya arbetsform*. Lund: Studentlitteratur.
- Danermark, Berth. (2000). *Samverkan – himmel eller helvete*. Malmö: Gleerups.
- Danermark, Berth. (2004). *Samverkan – en fråga om makt*. Örebro: Läromedia.
- Danermark, Berth, Englund, Ulrika, Germundsson, Per & Ratinaud Pierre. (2014). French and Swedish teachers’ social representations of social workers. *European Journal of Social Work*. 17:4, s. 491–507.
- Englund, Ulrika. (2017). *Samverkansprojekt, och sen då? - en uppföljande studie om samverkansprocessen kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Örebro: Örebro universitet.

Eriksson Barajas, Katarina, Forsberg, Christina & Wengström, Yvonne. (2013). *Systematiska litteraturstudier i utbildningsvetenskap. Vägledning vid examensarbeten och vetenskapliga artiklar*. Stockholm: Natur & Kultur.

Eriksson, Maria & Näsman, Elisabet. (2009). Utsatta barn i familjerättsprocesser: utredares bemötanden och barns strategier. *Socialvetenskaplig tidskrift*. Nr 1, 2009, s. 20–37.

Eriksson-Zetterquist, Ulla & Ahrne, Göran. (2015). "Intervjuer". I Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Farmakopoulou, Nadia. (2002). "What lies underneath? An inter-organizational analysis of collaboration between education and social work". *British Journal of Social Work*, Vol. 32, issue 8, s. 1051-1066.

Germundsson, Per. (2011). *Lärare, socialsekreterare och barn som far illa. Om sociala representationer och interprofessionell samverkan*. Örebro: Örebro universitet.

Grape, Ove. (2006). *Domänkonsensus eller domänkonflikt? Integrerad samverkan mellan myndigheter*. I Grape, O., Blom, B., & Johansson, R. (red.) *Organisation och omvärld - nyinstitutionell analys av människobehandlande organisationer*. Lund: Studentlitteratur.

Hindberg, Barbro. (2006). *Sårbara barn – att vara liten, misshandlad och försummad*. Stockholm: Gothia.

Hjelte, Jan. (2005). *Samarbete i gränsland. Om relation och kommunikation i samarbete mellan skola och barnomsorg*. Umeå: Umeå universitet.

Hjortsjö, Maria. (2005). *Med samarbete i sikte: Om samordnade insatser och samlokaliserade familjecentraler*. Lund: Socialhögskolan, Lunds universitet.

Huxham, Chris & Vangen, Siv. (2005). *Managing to collaborate: the theory and practice of collaborative advantage*. London; New York, NY: Routledge.

Jakobsson, Inga-Lill & Lundgren, Marianne. (2013). *Samverkan kring barn och unga i behov av särskilt stöd*. Stockholm: Natur & Kultur.

Jensen, Christian & Kuosmanen, Jari (2008). "Streta emot eller sträva tillsammans? Om samverkan, brukarmedverkan och komplexitet i Miltonprojekten i Västra Götalands län. FOU-rapport 5:2008. Göteborg: FOU i Väst/GR.

Killén, Kari. (2007). *Barndomen varar i generationer*. Lund: Studentlitteratur.

Killén, Kari. (2014). *Förebyggande arbete i förskolan. Samspel och anknytning*. Lund: Studentlitteratur.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Leviner, Pernilla. (2011). *Rättsliga dilemman i socialtjänstens barnskyddsarbete*. Stockholm: Jure Förlag AB.

Ljusberg, Anna-Lena. (2008). Barn som far illa och anmälningsplikt. I Brodin, Jane. (red.) *Barn i utsatta livssituationer*. Malmö: Gleerups.

Loomis, Alysse M. (2018). The Role of Preschool as a Point of Intervention and Prevention for Trauma-Exposed Children: Recommendations for Practice, Policy, and Research. *Topics in Early Childhood Special Education*. Volume 38, issue 3, s. 134-145.

Lotia, Nuzhat & Hardy, Cynthia. (2008). "Critical perspectives on collaboration". I Cropper, Steve, Ebers, Mark, Huxham, Chris & Smith Ring, Peter, *The Oxford handbook of inter-organizational relations*. Oxford: Oxford University Press.

Lucas, Steven & Jernbro, Carolina. (2014). Försummelse av barn - ett försummat problem. *Läkartidningen*. 47/2014, s. 2102–2104.

Lundén, Karin. (2010). *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Lundgren, Marianne. (2006). *Från barn till elev i riskzonen*. Acta Wexionensia, nr 9872006 Diss. Växjö: Växjö university Press.

Löfström, Mikael. (2010). Inter-organizational collaboration projects in public sector - a balance between integration and demarcation. *International Journal of Health Planning and Management*. 25, (2), s. 136–155.

Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen & Socialstyrelsen. (2007). *Strategi för samverkan: kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Prop. 2002/03:53. (2003). *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* Stockholm: Regeringskansliet.

Regeringskansliet. (2006). *Mänskliga rättigheter. Konventionen om barnets rättigheter*. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Rennstam, Jens & Wästerfors, David. (2015). "Att analysera kvalitativt material". I Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

SBU. (2017). *Utvärdering av metoder i hälso- och sjukvården och insatser i socialtjänsten*. Stockholm: SBU.

SFS 1949:381. *Föräldrabalk*. Stockholm: Sveriges riksdag.

SFS 2017:900. *Förvaltningslag*. Stockholm: Sveriges riksdag.

SFS 2001:453. *Socialtjänstlag*. Stockholm: Sveriges riksdag.

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Sveriges riksdag.

SFS 2017:1111. *Förordning om ändring i högskoleförordningen (1993:100)*. <http://rkrattsdb.gov.se/SFSdoc/17/171111.PDF> (Hämtad 2019-06-30).

- SKL. (2019). *Barnkonventionen blir svensk lag*.
<https://skl.se/demokratiledningstyrning/manskligarattigheterjamstallldhet/barnetsrattigheter/barnkonventionenblirsvensklag.887.html> (Hämtad 2019-09-26).
- Skolverket. (2010). *Erfarenheter av samverkan kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa*. Skolverket. (2010).
<https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a658984/1553962111100/pdf2311.pdf> (Hämtad 2019-09-06).
- Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan Lpfö 18*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Skolverket. (2019). *Skolans ansvar för barn som far illa*.
<https://www.skolverket.se/skolutveckling/inspiration-och-stod-i-arbetet/stod-i-arbetet/skolans-ansvar-for-barn-som-far-illa> (Hämtad 2019-01-28).
- Socialstyrelsen. (2010a). *Ledsna barn*. Stockholm: Socialstyrelsen.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/kunskapsstod/2010-3-7.pdf> (Hämtad 2019-09-06).
- Socialstyrelsen. (2010b). *Social rapport 2010*. Stockholm: Socialstyrelsen.
<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2010-3-11.pdf> (Hämtad 2019-09-06).
- Socialstyrelsen. (2013). *Samverka för barns bästa: en vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sorbring, Emma & Bolin, Anette. (2016). *Team Agera. Ett utökat och fördjupat barn- och elevhälsoarbete genom tvärprofessionell samverkan*. Trollhättan: Högskolan Väst.
- Sorbring, Emma & Bolin, Anette. (2017). Skolans identifiering av barn i gråzonen. *Socialmedicinsk tidskrift*. 4/2017, s. 477–484.
- SOU 2001:72. (2001). *Barnmisshandel – att förebygga och åtgärda: slutbetänkande*. Kommittén mot barnmisshandel. Stockholm: Fritzes.
- SOU 2010:95. (2010). *Se, tolka och agera – allas rätt till likvärdig utbildning: slutbetänkande av utredningen om utsatta barn i skolan*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.
- Stensmo, Christer. (2007). *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensson, Birgitta & Jansson, Staffan. (2008). Suspected Child Maltreatment: Preschool Staff in Conflict of Loyalty. *Early Childhood Education Journal*. Vol 36, nr 1, s. 25-31.
- Svensson, Birgitta, Andershed, Henrik & Jansson, Staffan. (2015). A Survey of Swedish teachers' concerns for preschool children at risk of maltreatment. *Early childhood education journal*. Vol 43, nr 6, s. 495-503.
- Svensson, Peter & Ahrne, Göran. (2015). "Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt". I Ahrne, Göran & Svensson, Peter. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Stockholm: Liber.

Svensson, Birgitta. (2013). *Barn som riskerar att fara illa i sin hemmiljö – Utmaningar i ett förebyggande perspektiv*. Doktorsavhandling. Karlstad: Karlstads Universitet.

Söderman, Annika & Jackson, Karin. (2011). Barn som far illa i sin hemmiljö - BVC-sjuksköterskors upplevelser av att möta och hjälpa barnen. *Vård i Norden*. Nr 4, 2011, vol. 31, s. 38–42.

Toros, Karmen & Tiirik, Riine. (2016). Preschool Teachers' Perceptions About and Experience with Child Abuse and Neglect. *Early Childhood Education Journal*. Vol. 44, issue 1, s. 21–30.

Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wenneberg, Søren Barlebo. (2000). *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.

Willumsen, Elisabeth. (2006). *Interprofessional collaboration in residential childcare*. Diss. Göteborg: Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap.

Bilagor

Bilaga 1

Missivbrev

Växjö 2019-04-12

Hej!

Vi är två studenter som läser på Specialpedagogprogrammet 90 hp vid Linnéuniversitetet i Växjö som nu ska skriva vårt självständiga arbete. Syftet med vår studie är att genom analys av intervjuer få fram ny kunskap om det praktiska arbetet och samverkan mellan förskola och socialtjänst kring barn i utsatta familjesituationer. Vi vill därför intervjua specialpedagoger och förskolechefer i förskolan och socialsekreterare på socialtjänsten som arbetar med dessa barn.

Intervjun kommer göras på din arbetsplats efter överenskommelse och vi kommer fördela intervjuerna mellan oss. Tidsåtgången beräknas till en timme och vi kommer spela in intervjun samt föra stödanteckningar under intervjuens gång. Detta för att säkerställa intervjusvaren. Studiens material kommer att överföras från ljud till text, granskas och bearbetas av oss, och ingå i vårt självständiga arbete i skriftlig form och muntligt vid vår examination. Materialet kommer enbart användas till ovan nämnda studie. När vårt arbete har blivit godkänt kommer vi att radera allt insamlat material i ljud och text.

Vi följer Vetenskapsrådets forskningsetiska principer vilka innebär att ditt deltagande är frivilligt och du när som helst får avbryta din medverkan. Du kommer avidentifieras och ingen information kommer kunna koppla dig till studien. Inspelat empiriskt material kommer förvaras på ett säkert sätt. Dina svar kommer att behandlas konfidentiellt och inga obehöriga kommer få ta del av dina personuppgifter. Om du har frågor är du välkommen att kontakta oss för mer information.

Tack på förhand för din medverkan!

Annicka Enell ae223ja@student.lnu.se

Sanna Röök srorn09@student.lnu.se

Handledare: Docent Goran Basic, Linnéuniversitetet, goran.basic@lnu.se

Berätta om din yrkesbakgrund (utbildning, antal år i yrket m.m.)?

Hur länge har du jobbat på din nuvarande arbetsplats?

Hur arbetar ni med barn vars familjesituation ger upphov till oro?

Beskriv ett fall?

Hur genomförs det praktiska arbetet kring orosanmälan?

Vilka professioner samverkar ni med?

Hur samverkar ni med personal inom förskolan och/eller socialtjänsten?

När sker samverkan? I vilka situationer?

Hur samarbetar ni med barn och deras anhöriga?

Hur fungerar samverkan? Varför/varför fungerar inte samverkan?

Vad har du för erfarenheter av samverkan?

Vad finns det för möjligheter för samverkan mellan olika professionella kategorier, barn och deras anhöriga?

Finns det några hinder för samverkan? Vad i så fall?

Beskriv ett fall där samverkan varit framgångsrik. Vad består framgången av?

Beskriv ett fall där samverkan inte varit framgångsrik. Vad består hindren av?

Hur skulle samverkan kunna utvecklas och förbättras?

Hur skulle samverkan kunna se ut i den bästa av världar?

Är det något mer du vill tillägga innan vi avslutar?